

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

Die Verschanzungskunst soll dem Vertheidiger nicht dienen sie wie hinter einem Walle mit mehr Sicherheit zu bewegen, sondern den Feind mit mehr Erfolg anzugreifen. Eben das muss man von aller passiven Defension sagen, sie ist immer nur das Mittel den Feind in der Gegend, welche ich mir ausersah, in der ich meine Truppen disponirt, die ich für mich eingerichtet habe, mit Vortheil anzufallen.

CLAUSEWITZ. Vom Kriege.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

TWAALFDE DEEL.

AUGUSTUS 1843. — N°. 2.

BREDA,
BROESE & COMP.
1843.

*De onbegrootende verklaring
dat Tijdschrift ten hinnen Drukke
gedrukt in deze hun markt ont-
genen. Breda, 13de Sept. 1843.*

B. Broese & Comp.

MILITÄRE SPEKTATOR.

TUDESCHRIFT

VIERTEL

BRUNNEN-VERLAG

The following information is published for the benefit of the public, and is intended to be used as a guide in the selection of the most reliable and most valuable works for the library of the military and naval establishments. The works are arranged in the order of their importance, and are classified according to the nature of the subject. The names of the authors and the titles of the works are given in the following list.

BRUNNEN-VERLAG

BRUNNEN-VERLAG

J. C. van Nieuwveld.

TWAALFDE DEEL.

AGUSTUS 1843. - N. 2.

BRUNNEN-VERLAG
 BROESE & CO. NED.
 1843

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respective geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachterij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Majoor der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Nijmegen, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

LICHT EN SCHADUW,

OF

GEMEENZAME MILITAIRE BRIEVEN

OVER

EEN REISTOGTJE NAAR DE PRUISSISCHE RIJNGEWESTEN, IN
DE MAANDEN AUGUSTUS EN SEPTEMBER 1842.

VOORWOORD.

Na lang wachten en na eene niet minder gerekte aarzeling, zijn wij het eindelijk eens geworden over de wijze, hoe wij zouden voldoen aan het meermalen geuit verlangen onzer lezers. Dit was reeds een groote stap naar het begin tot uitvoering van het voornemen, om eenige mededeelingen te doen over vele zaken, door ons gezien op het leerrijk reisje naar Dusseldorf, Keulen, Bonn en Coblenz, in den nazomer des vorigen jaars gedaan. De voornaamste redenen van de vertraging in de vervulling onzer beloften, zijn onzer lezers bekend, en gaarne willen wij bekennen, dat, van den oogenblik dat de bedoelde oorzaken hadden opgehouden te bestaan, wij verlegen waren omtrent de keuze voor den vorm onzer aantekeningen. De geheele papperassen-winkel, de menigte bladen wit papier, die wij vuil gemaakt hadden met het potlood en de pen, op ons reistogtje van 36 dagen, was waarlijk niet geschikt, om ons zoo dadelijk uit die verlegenheid te redden. Een droog verslag der manoeuvres, die wij door de VII en VIII Pruisische legerkorpsen hadden zien uitvoeren, kon voorzeker niet bevallen, vooral niet in de loopende oogenblikken, waarin men wel eenige opwekking, eenige distractie behoeft, tot verpoozing van den angst, waarin onze militaire stand sedert maanden over zijne toekomst verkeert. Te vergeefs hadden wij ook naar voorbeelden tot navolging uitgezien, aangezien de periodieke militaire pers zoo goed als een vol-

komen stilzwijgen bewaard heeft over het grootsche militaire schouwspel, dat in het gemelde jaar aan de Rijnboorden is vertoond. De *Allgemeine Militär-Zeitung* en het Berlijnsche tijdschrift *der Soldatenfreund* zijn, voor zoo verre ter onzer kennis is gekomen, de eenige die zich bemoeid hebben, om den loop der bedoelde manoeuvres te schetsen. Zij hebben zich overigens in geene critieke of andere beschouwingen ingelaten. Dit voorbeeld op den voet te volgen, vonden wij, om bovenvermelde redenen, niet raadzaam, hoezeer wij erkennen moeten, dat die vertoogen met zeer veel kennis van zaken en vrij getrouw aan de waarheid gesteld waren. Daarenboven hadden wij meer gezien dan veld-manoevres uitvoeren; de stoffe voor andere dan zuiver taktische of strategische gewaarwordingen, was ons ruimschoots opgedischt; ook de indrukken, die wij nu en dan, bij de beschouwing van personen en gebeurtenissen, in ons binnenste bekwamen, waren somwijlen van levendiger aard, dan die welke men gewoonlijk opdoet onder het knappend en knallend geluid van exercitie-patronen uit het klein-geweer en grof-geschut. Het levendige temperament zoekt bij zulke gelegenheden naar meer afwisseling, dewijl soortgelijk muziek op den langen duur even eentonig wordt als de dapperheid die men bij alle vredesgevechten en schermutselingen een ieder ziet ten toon spreiden. In de vermoeidheid der troepen en in het stof dat hen ten slotte bedekt, is evenmin eenige schakering van kleuren te vinden, en om dit een en ander met afwisselende verwen te malen, moet men van de natuur eene grootere dosis verbeeldingskracht hebben ontvangen, dan wij vermogen te ontwikkelen. De voorstelling der strategische ideën en de taktische uitvoering der vredes-manoevres kunnen zeer leerrijk zijn voor de aanschouwers, en ook voor enkele lezers; doch wanneer zij alleen en op zich-zelve staande, zonder uitvoerige speciale kaarten en plans, worden aangeboden, beteekenen zij voor de massa der lezers niet veel meer dan eene taaije bladvulling, die men geuwend overslaat.

Het kwam ons dan ook voor, dat deze en meer andere redenen, te veel om hier achtereen op te noemen, voldoende waren, om den gewonen vorm van een verslag of rapport niet te kiezen, of om eenen officiëlen toon aan te slaan, waardoor onze aantekeningen, gewaarwordingen en indrukken te deftig gekleed, in rij en gelid zouden gerangschikt zijn. Aan die deftigheid zou men welligt meer blijven hangen, en daardoor aan eenige oordeelvellingen meer gewigt hechten, dan zij verdienen. Wij kiezen daarom den toon, die het beste vloeit in de harmonie der gulhartige mededeelzaamheid, waardoor wij minder gebonden zijn, en ons niet blootstellen aan het verwijt van te veel of te weinig gezegd te hebben over sommige onderwerpen, als kunnende nu eens ernstig, dan weder in vrolijker opgewekte stemming, de omtrekken onzer afwisselende gewaarwordingen teekenen, ongewrongen toepassingen maken, en vrijer *Licht* en *Schaduw* brengen in hetgeen wij over deze en gene zaken te zeggen hebben. Wij kozen, in een woord, den vorm van *gemeenzame brieven*, bijna eensluidend aan die mededeelingen, welke wij, in der tijd, aan een' onzer vrienden hadden gedaan. Deze hielden toch reeds het wettenswaardige onzer talrijke aantekeningen en herinneringen, die wij nu voor eene meer publieke tentoonstelling slechts hier en dáár wat hebben opgetooid. Vele onzer lezers zullen er welligt bijvoegen, dat wij deze beschouwingsvruchten wel een weinig meer hadden mogen ontdoen van het vuil waarmede ze ter wereld kwamen, en waarlijk, tegen dergelijke verwijten hebben wij ons niet behoorlijk gewaarborgd. Anderen zullen misschien zeggen, dat wij bij den aangenomen titel: *Licht* en *Schaduw*, nog wel hadden kunnen voegen: *Oud* en *nieuw*, waartegen wij niets anders in te brengen hebben, dan dat wij er even goed nog op hadden kunnen laten volgen: *Veel gezaagd en weinig gekloofd*, maar dat de titel ons nu reeds vrij uitgebreid en vrij pretentievus voorkwam. Onze eenvoudige schetsen zullen voor het overige geen aanspraak maken op eenige andere verdiensten, dan de zucht des schrijvers om zijne lezers eenige oogenblikken van verveling te ontfutselen. Het verdere doel en de strekking dezer brieven zullen — wij wagen het deze hoop te koesteren — van zelf in het oog vallen, en worden zij allen niet even begrijpelijk, dan zullen wij ons te vreden stellen, wanneer zij slechts voor sommigen duidelijk zijn, en hen tot eenig nadenken mogen opwekken.

Wij hebben aan onze brieven geene plaatsaanduiding noch dagteekening gegeven, omdat ons dit te veel zou gebonden

hebben aan de indrukken van dien tijd. Wij vonden het doelmatiger ook hierin vrijer te werken, ten einde de gewaarwordingen van den oogenblik, waar het pas gaf, in te vlechten.

Hoewel wij meermalen in de gelegenheid zullen zijn, onze reisgenooten te noemen, gelieve men echter de uitdrukking onzer gevoelens geenszins in collectieven zin op te nemen, aangezien het ons niet veroorloofd was te beschikken over de mededeelingen in onzen kleinen vriendenkring gedaan. De schrijver blijft derhalve eenig en alleen verantwoordelijk voor hetgeen hij geschreven heeft, redenen waarom hij zich meesttijds in den eersten naamval zal aanduiden, terwijl het collectief noemen zal beteekenen, dat hij het veld der beschouwing niet alleen, maar met zijne reisgenooten overzag.

Aan den titel: *Militaire brieven*, moet men ook geen' te beperkten zin hechten; zulks zou aanleiding kunnen geven, dat men enkele aangestipte onderwerpen als niet wel geplaatst beschouwde. Bij de vrijheid die wij ons hebben toegeëigend, hebben wij ons geenszins willen binden aan zuiver krijgskundige onderwerpen. De brieven beginnen van het tijdstip, dat wij ons, in den avond van den 15^{den} Augustus, inscheepten op de stoomboot *de Stad Antwerpen*.

Hiermede achten wij genoeg gezegd te hebben voor de beoordeeling van den aard en de strekking dezer eenvoudige brieven, die wij aan de toegeeflijkheid onzer lezers aanbevelen.

Nijmegen, den 1sten Augustus 1843.

I.

Reeds heb ik het u gezegd, dat *de Stad Antwerpen* (van de Nederlandsche stoombootmaatschappij) mij in den avond van den 15^{den} Augustus opnam, om ons gezamenlijk naar Dusseldorf, de eerste plaats onzer bestemming, te stoomen, echter niet in den zin welken men gebruikelijk aan dat werkwoord geeft: de steden *Antwerpen* en *Keulen*, zijn te zat van dagen en te verouderd van constructie, om het stoomsnel zoo letterlijk op te nemen. De eerstgenoemde schonk ons tijd tot overleg en voorbereiding, de laatstbetitelde, die mij huiswaarts roeide, gunde mij ruimschoots gelegenheid tot nadenken, over alles wat ik in de afgelopen vijf-en-dertig dagen gezien had. Ter zake:

Toen eindelijk de heerlijke morgenzon, in groote tenue, den 16^{den} dag der maand Augustus aankondigde, en de beleefde Pruisische tolbeambten, te Emmerick, ons welkom

heetten op Pruissischen bodem, toen werd het mij een weinig warm om het hart. Waren het de geschiedkundige herinneringen, die de majestueuze Rijnstroom zoo ruimschoots aanbiedt? Waren het de beelden der oude Celtische stammen, der Cimberen, der Teutonen, der Ambronon, der Galliërs, der Romeinen, der Franken, der Aduatikers, die voor eene reeks van eeuwen aan zijne oevers kampten; of waren het die der nieuwere Duitschers, die, eenige honderd jaren geleden, worstelden met hunne westelijke naburen, om het bezit van dien bron-ader van handel en verkeer? Waren het de oude geschiedschrijvers JULIUS CÆSAR, TACITUS, LIVIUS, DIO CASSIUS, APPIANUS, SEUTONIUS, EUTROPIUS, FLORUS en anderen, die met hunne gedenkboeken in de hand, eene hernieuwde hulde vorderden voor zoovele overheerlijke bladzijden, den klassieken Rijnbodem gewijd? Of was het de moeilijkheid van de ons opgelegde taak, die mij nu bijzonder trof, starende op den spiegelgladden stroom, nog niet beroerd door de luije raderen van onzen nog rustenden pyroscap? Zeker is het, dat ik het niet eens met mij-zelfen was, of de geliefkoosde studiën, of de nieuwe pligten hier eenen tol inriepen, alwaar de Teutonen ruim eene eeuw voor CHR., er een' grooten betaalden aan de Belgen, terwijl de moderne Pruissische douanen den onzen beleefd van de hand wezen (voor onze paarden) als « hochgeehrte Gäste, » van hunnen « Herr und König? » Mijn oude vriend en collega V. M. hielp mij gelukkig uit deze onaangename twijfeling en mijmerende stemming, door te verzekeren, dat het de ontbijt-honger was die mij kwelde. Dat was eene physiologische uitspraak, die met het beste gevolg bekroond werd. Later heb ik tot mijne eigene leering de ondervinding ingeooft, dat men voornamelijk op den Beneden-Rijn meermalen zulke kuren moet ondergaan, om niet geeuwerig te worden.

Vrolijk ontbijtende, vormden wij een studieplan en tevens ieder voor zich een kader voor de opname zijner bevindingen, en eenige losse bladen voor enkele portretten en schetsen. Onder dezen maag- en hoofd-arbeid, waren wij tegenover het grijze Xanten gedobberd, eene van de oude belangrijke legerplaatsen der Romeinen aan den Rijn, in welks omstreek vele oudheden zijn opgedolven, waarvan ik er later eenige in het kabinet der universiteit te Bonn bijeen heb gevonden. Hier zagen wij den eersten landwehrman, wachtende om opgenomen te worden op onzen drijvenden bodem, terwijl wij al dadelijk gereed waren onze navorschingen met dit exemplaar aan te vangen. In de verte scheen het alsof de geheele *epedimenta* van het romeinsche legioen, dat voormaals daar ter plaatse gelegd was, hem volgde. Naderbij bezien, waren

het gedeelten zijner *sarcina*, die door verschillende leden zijner familie gedragen werden. Het was de *ludi magistri* van het oord, die, door de wet der algemeene dienstplichtigheid opgeroepen, zijne schooljeugd voor den tijd van zes weken verlof had gegeven, terwijl hij voor Koning en Vaderland wat zou gaan exerceren. Eenige zijner jeugdige onderhoorigen, die hem het « lebe wohl! » nariëpen, schenen meer verheugd te zijn over de krijgsoefeningen die den magister opriepen, dan hij zich ingenomen betoonde met de eer der deelneming. De waarheid hulde doende, bleek het ons echter later duidelijk, dat de goede en beschaafde landwehrman doordrongen was van de noodzakelijkheid der wet, die aan elken Pruissischen burger de verpligting oplegt, de wapens te dragen. Zulke gevoelens deden eer aan den Xantenaar, die welligt een afstammeling was dier oude *principes*, *hastati*, *triarii*, *rorarii* of *accensi*, welke voormaals aan deze omstreek leven en beweging gaven. Toen toch was het een voorregt soldaat te mogen zijn; een voorregt, dat alleen den gebrekkigen (de overheidspersoon en de priester konden, door hunne bijzondere betrekking gebonden, geen deel van het leger uitmaken) en de lieden uit de laagste klasse van burgers ontzegd was; het was de eerste dienst die men aan den Staat bewees en die in vervolg van tijd aanspraak gaf op onderscheiding en eereposten. Daarom was ieder Romeinsch burger soldaat van zijn 17de tot zijn 45ste jaar, en zoolang Rome en de Romeinen onverzettelijk getrouw bleven aan dat beginsel, verhief die Staat zich meer en meer in magt, in aanzien, invloed en rijkdom.

Mij, dunkt ik zie u glimlagchen. Welligt verwacht zij eene parallel met onze droevige dagen van 1830, toen eenige onzer braven, bij het aantrekken der montering, zulke echte romeinsche denkbeelden koesterden omtrent de aanspraak die de driekleurige rok in het vervolg van tijd zou kunnen maken op . . . enz. Stel u gerust — ik wilde eenen kleinen omweg maken om u te doen gevoelen, dat de herinnering aan het Romeinsche kamp en de gesprekken met den beleefden landwehrman een rijk veld van beschouwing voor mij openstelden. Immers ook Pruisen dankt zijn aanzijn aan de kracht der wapenen, en slechts tijdelijk ontzenuwd — eerst door eene weifelende eigenbaatzuchtige staatkunde en later door de ijzeren vuist die geheel Europa krampachtig omvatte en drukte — verhief het zich weder sterker dan voorheen, toen het zich de nijpende gevaren en de roemrijke tijden van een voorgaand geslacht te binnen bragt, en wijze staatsmannen het gezonken rijk met wapens omgordden. Wat zou Pruisen thans zijn, zon-

der die kriegsorganisatie, die wij nu van meer nabij zouden gaan bezien? Zelfs wanneer der Franschen opperheerschappij gefnuikt ware geworden; wanneer Pruisen, na eene kleingeestige berekening, de hand in den schoot had gelegd en in den eersten roes der overwinning den degen aan den kapstok had gehangen, zou Pruisen dan, zonder dien militairen staat, de bronaders van deszelfs bestaan thans zoo voorspoedig zien ontwikkelen; zou het zoo wigtig zijn in de schaal waarmede de kracht der staten gewogen wordt? zou het zooveel invloed uitoefenen op de overige Staten van ons werelddeel? zou het een hoeksteen vormen in het staatkundig gewelf, waarop de vrede van Europa rust? zou deszelfs monarch, zooals thans plaats heeft, als de Vertegenwoordiger der Duitse eenheid en kracht, zich zóó als nu aan de boorden van dien sterken grensroom hebben kunnen vertoonen?

Waarlijk, belangrijke vraagstukken voor den staatkundigen beschouwer, tot welker oplossing hij gegevens genoeg kan vinden in eene aandachtige bestudering van den Pruisischen staat, na den Parijschen vrede, en bij eene vergelijking van deszelfs krijgsinrigtingen met die van Rome, in het bloeiende tijdvak van deszelfs ontwikkeling.

Verschoon mij ditmaal van verdere uitweiding over dit onderwerp. Zoodra ik op een vaster standpunt zal gekomen zijn, zal ik nog gelegenheid vinden iets beknopts over de Pruisische wet der algemeene dienstpligtigheid voor te dragen; vergun mij nu u weder naar den stuurstoel van onzen Navarchus te leiden, om een overzigt te krijgen van het woeliger wordende dek der *Stad Antwerpen*.

Van Xanten tot Wesel moest er meermalen gestopt worden, om landwehrmannen, meest allen tot het 17de regiment en dus tot het VII legerkorps behoorende, in te schepen. Om bijzondere redenen, met voorkennis van hunne chefs achtergebleven, lieten zij zich nu naar Grimlingshausen stoomen, ten einde zich bij hunne bataillons te vervoegen, die het tenten-legerkamp reeds betrokken hadden. Allen waren reeds gewapend met de in percussie- veranderde steenslot-geweren. Ofschoon geen hunner patronen had, waren zij echter allen van een vijftigtal losse percussie-hoedjes voorzien, van de grootte der onzen, doch zonder omgebogen randen. Aan de regter zijde der patroontasch was een klein lederen kastje met lederen overslag, ongeveer 0,08 lang, 0,04 breed en 0,06 diep, inwendig aan de bovenranden met een reep zwarte schapehuid bezet, zoodanig dat de geheele opening van het kastje door de schapehuid gesloten was. In deze kastjes worden de losse hoedjes geborgen, terwijl de schapehuid diende, om het uitspringen der hoedjes, bij het snelle loo-

pen te verhinderen, — namelijk in het vuurgevecht, wanneer men de lederen kleppen niet telkens sluitend kan bevestigen. Deze ruige sluiting belet, zooals ligt te begrijpen is, in geene deele den toegang van den duim en van de twee voorste vingers der regter hand, waarmede elk hoedje bij het laden gegrepen wordt. Vele proeven waren er reeds met deze nieuwe inrigting genomen, en schenen zóó voldaan te hebben, dat ze algemeen waren ingevoerd. Deze landwehrmannen, die allen tot den welgestelden beschaafden burgerstand bleken te behooren, waren slechts vijf à zes dagen te voren, bij de eerste kompagnies-vereening, in de nieuwe lading en de vereenvoudigde bewegingen en dragt van het geweer (hoog in den regter arm) geoefend. Deze vereenvoudiging scheen hen te bevallen, te meer daar er, zoo zij voorgaven, minder strakheid en stijfheid voor deze bewegingen gevorderd werd.

De wapens, het ledergoed, de kleeding en uitrusting, in een woord, het geheele uiterlijke voorkomen dezer landwehrmannen, herinnerde ons aan onze schutter-verlofgangers in de eerste maanden van 1831; met dit verschil, dat de laatste geheel in het nieuw, de eerste in de 12 tot 20jarige monteringen gekleed waren. 't Was diezelfde burgerlijke zin, in alles en voor alles, en die burgerlijke zorgeloosheid voor wapens en uitrusting, iets dat bij onze schutterrijen vrij spoedig eene gunstiger wending nam.

Elk dezer landwehrmannen was voorzien van twee linnen en eene lakensche pantalon, een rok, en kleine equipmentsstukken. Schoenen en hemden waren in de landwehr-depôts eveneens verkrijgbaar, doch werden alleen door diegenen genomen die daaraan behoefden hadden. Hier vernam ik voor het eerst dat de kleedingstukken niet altijd voor denzelfden man bestemd, maar in zekeren zin erfstukken zijn, en bij elke tewapenroeping gepast werden aan dengeen die er zich het best mede kan kleeden. Op deze wijs was het mogelijk geweest, om twintig jaren lang dezelfde kleedingstukken te doen dienen. Behalve de uitrusting welke zij aan en bij zich hadden, werd er bij hunne bataillons eene tweede, geheel nieuwe uitrusting (de chacots, ransels en ledergoed uitgezonderd) de zoogenaamde koninklijke parade-tenuë, voor het geheele kader en de manschappen medegevoerd. Welk een rijkdom en economie tevens!! Doch waartoe u langer bezig te houden met eene kleeding, die weldra plaats zal maken voor nieuwe modellen, en eene nieuwe administratie, waarop ik u later, als ze u dienen kunnen, zal vergasten.

Wij lagen voor Wesel stil, de eerste Pruisische vesting (van den tweeden rang) aan deze zijde; eene positie die onze

dame *Antwerpen* bijzonder scheen te bevallen, hoewel zij vrij gemelijk een' mageren straal stoom ontlastte uit den druiplekken ketel. Thans kregen wij, onder meer landwehrrmannen, een kweekeling van het militair opvoedingsgesticht te Bensburg, het prachtige lustslot door den kunstlievenden Keurvorst JOHANN WILHELM gebouwd (bij Keulen), en eindelijk een 2^{den} luitenant van het 13de regiment infanterie van linie aan boord, en alzoo meer stof om mijne onderzoekingen rustig voort te zetten. Het deed mij genoeg kennis te kunnen maken met dien welopgevoeden en bescheiden jongen man, Z...LER genaamd, die mij voorloopig eene zeer voordeelige meening inboezemde van den geest waarmede de Pruisische officieren voor hunnen stand bezielde zijn, en dien men, uit het militaire oogpunt beschouwd, geheel onbevooroordeeld kan toejuichen. De geest toch is de allesbezielende hefboom van den soldatenstand; hij is het die aan de gewapende stoffelijke kracht van den Staat datgene schenkt, wat het vaderland wil, wat het verlangt, als de nood haren sterken arm inroept. Die geest moet bij allen inwonen, want hoeveel de officiersstand ook vermag op den soldaat van professie, bij eene volkswapening van den aard als die waarvan wij op dien oogenblik een miniem gedeelte om ons zagen, zou zijn vermogen te kort schieten, zoo de krijgsgeschiedkundige burgerzin onderdrukt werd. Teregt zegt BLONDEL in zijn *Coup d'œil sur les devoirs et l'esprit militaires*, daarover: «Rassemblez cent mille hommes, donnez leur des armes, des uniformes, des munitions, vous n'aurez pas une armée. Apprenez-leur à mettre en usage leurs moyens de se conserver et de détruire l'ennemi, supposez-les tous braves et forts, vous aurez cent mille guerriers, vous n'aurez pas encore une armée. Si vous supposez qu'ils soient tous animés d'une même passion, qu'on les mène à l'ennemi, cette foule pourra vaincre un jour; le lendemain elle sera désunie et dispersée. Ce n'est pas encore une armée.» Deze diepdoordachte waarheid, die alleen zij kunnen gevoelen, welke een half menschenleven gesleten hebben in de studie van alles wat op den soldatenstand slechts eenigermate in betrekking staat, wordt helaas! te veel miskend, vooral dáár, waar de vaderlandsche belangen onderworpen zijn aan het votum van *velen*, die, hoe regtzinnig, hoe braaf en kundig ook, echter immer dwalen, zoodra quæstien ter sprake komen waarvan zij geen regt begrip hebben. Eene volkswapening, zonder eene krachtig en goed georganiseerde staande krijgsmagt, als oefenings-school — het doelwit waarnaar alle constitutionele staten streven, als naar het criterium der nieuwere begrippen

van het staatkundig bestaan der volken — is onbestaanbaar, is eene dier menigvuldige utopiën, waarmede rappe tongen het volk begoochelen; is het overbekende lokaas voor volksgunst. Hoe menigmaal is deze quæstie niet behandeld in de grondwettige kamers der westelijke Duitsche staten, als wanneer, ter gunste der volkswapening, de Noord-Amerikaansche vrijheids-oorlog, de zoogenaamde onmetelijke diensten der fransche nationale garde in de veldtogten van 1792—93, en eindelijk het Pruisische landwehr-stelsel, ten voorbeelde aangehaald werden. Zoo nu reeds de beide eerste citatiën een volslagen gemis aan krijgsgeschiedkundig oordeel verdragen, voorwaar de laatste draagt het sprekend bewijs van onkunde omtrent de organisatie, den aard en de strekking van een weêrstelsel, dat men als bekend en doorgrond vooronderstellen moest. Waarlijk, de studie van het krijgsgeschiedkundig oordeel van Pruisen kwam mij hoe langer hoe belangrijker voor, naar mate ik op mijne kleine reize gelegenheid vond, hetzelfde van alle zijden te bezien, en daarover te spreken met mannen wier oordeel het mijne konden voorlichten. Beide deszelfs goede hoedanigheden en gebreken, leverden ruime stof tot gewigtige bespiegelingen, zoowel uit een staatshuishoudkundig als zuiver krijgskundig oogpunt. De hoogstbelangrijke quæstie der volkswapening, die bij ons te lande onder den bijzonderen titel van schutterij, een thema wordt, dat welligt de kinderen op straat spoedig zullen neurien, leert men hier op hare juiste waarde schatten. Het ware te wenschen, dat eenige onzer invloedrijke staatsmannen, redenaars en publicisten, met warm gevoel voor vaderlandsche belangen, door deskundigen geleid, eene studie maakten, dezer door de grootste staats-economisten als eene type voorgestelde volkswapening, waardoor Pruisen met slechts dertien millioenen inwoners, zich tot den rang der grootste mogendheden verheven heeft, en waarmede het zelfs Frankrijk ontzag inboezemt. Zonder in eene zorgvuldige zifterij en afscheiding van *schijn* en *wezenlijkheid* van de *daad* zelve, of van derzelve *effect* te treden, maar het organisme alleen op het oog hebbende, zouden zij verwonderd staan, als gevolgtrekking eener ingespannen studie te vinden: dat het Pruisische Landwehr-stelsel alleen ziel, leven, bestaan en kracht ontleent van het STAANDE LEGER. Zonder het laatste, is het eerste onbestaanbaar, en zonder het eerste, zou Pruisens invloed en magt, tegenwoordig de steun der hoofdbronnen van voorspoed en welvaart, ineenvallen en aan verbrokkeling blootstaan.

Ik zou waarlijk vergeten, dat ik u over dit onderwerp,

in algemeenen zin genomen, een bijzonder opstel in een mijner brieven beloofd had, en dat ik u zoolang onder eenen vuilen stoomregen voor Wezel heb laten verwijlen. Ik had wel gaarne eene vlugtige wandeling willen doen door deze geschiedkundig merkwaardige vesting; doch, helaas! de tijd ontbrak mij. Wezels bodem en omtrek toch heeft veel ondervonden, is het tooneel van menigen slag en bloedig gevecht geweest, waarop KAREL *de Groot*e en de Saksers, Keizer OTTO I en de Hertogen van Lotharingen groote pleiten beslisten. Wezel, reeds in de 16de eeuw als sterke vesting beroemd, heeft vele belangrijke bladzijden geleverd in de geschiedenis van den vesting-oorlog, en is door deszelfs ligging en versterkingen, als het regter vleugelsteunpunt der dubbele vestinglinie, welke de versterking der Rijnverdedigings-linie tegen Frankrijk sluit, der beschouwing overwaardig. Misschien verwacht gij nu een' stroom van geschiedkundige citatiën Stel u gerust, onze *magister navis* gaf het sein tot het openen der stoombuis, en vaarwel zeiden wij aan Wezel, namelijk aan een klein deel van den groenen wal en aan de daken van eenige weinige huizen, die er droevig over heen zagen. Wij ploeterden opwaarts naar Dusseldorf, onder aangenamen en voor ons leerrijken kout, vragende naar alles, ten einde het oordeel en het doorzicht onzer reisgenooten te leeren kennen. Bijzonder was het mij te doen, om te weten, hoe deze weërmannen dachten over sommigen hunner hoogere aanvoerders, die ik later zou leeren kennen. Zij allen toch hadden bij het staande leger onder hen gediend, en waren welligt in de gelegenheid geweest ze te beoordeelen. Dit was natuurlijk voor mij eene liefhebberij-studie; eene oude zucht, om de rij beelden en portretten in mijne *adversaria* te verrijken; een zwak dat ik trouwens met velen mijner vrienden, verzamelaars van handschriften en oudheden, deel. Meermalen toch, is het mij voorgekomen, dat de lagere rangen, ja de eenvoudige soldaat dikwerf de getrouwste natuurschetsers zijn; veeltijds, voor 't minst, de gaaf bezitten om eenen fikschen omtrek te maken. Ook hier werd deze opmerking mij meermalen bevestigd, terwijl ik daarbij gelijktijdig eenige waarnemingen konde doen nopens het vrije oordeel der bewoners van deze streken, over staatsregeling, wetdwing en hierarchie. Ik heb reeds gezegd dat onze gewapende reisgenooten meest tot den beschaafden burgerstand behoorden, wier oordeel derhalve voor mij van eenige waarde was. Met genoegen hoorde ik hen over deze en gene onderwerpen spreken, en bescheidene, doch, zoo het mij voorkwam, juiste aanmerkingen maken over de waarborgen die het landwehr-stelsel

aan de regering, doch ook tevens aan de geregeerden gaf. Met zeer veel bescheidenheid spraken zij over vele generaals, en in het algemeen over hunne officieren, en verschafte mij zoodoende gelegenheid tot het maken van notitiën, die mij van dienst konden zijn; onder deze was er eene, waarvan ik hier melding moet maken, omdat zij mij zoolang gekweld heeft. Gij hebt de historische werken van CLAUSEWITZ gelezen; zijn veldtogt van 1812 is u bekend, en alzoo ook het portret, dat CLAUSEWITZ met zooveel hoogen humor geschetst heeft van zekeren generaal v. PFUEL, den krijgsmantor van keizer ALEXANDER. Deze schets was niet gunstig, beter gezegd, het was eene scherpe hekeling van het krijgsmethodismus des origineels. Ik weet niet hoe zich bij mij de gedachten gevormd had, dat de kommanderende generaal van het VII legerkorps (de luit.-generaal v. PFUEL) dezelfde moest zijn, waarvan CLAUSEWITZ een omtrek had geleverd. Hoe 't zij, die meening bestond, en evenzoo het voornemen om te onderzoeken, in hoeverre de beroemde schrijver natuurschilder geweest was. De lof dien ik op de stoomboot hoorde toezwaaijen aan het karakter en de geesthoedanigheden van dezen opperbevelhebber, zoowel door onzen jeugdigen Pruissischen luitenant, als door de landwehrmannen, strookte niet met de trekken die CLAUSEWITZ mij had doen kennen. Van dezen durfde ik niet spreken tot onzen luitenant, vreezende dat hij zijne werken kende, en dat zoodoende mijne vraag, of de in Dusseldorf residerende luit.-generaal v. PFUEL dezelfde was, al zeer onvoegzaam mogt beschouwd worden, 't geen zij ook werkelijk zou geweest zijn. Op mijne meer onbevangene en meer algemeene vraag, of Zijne Excellentie den veldtogt in Rusland bijgewoond had? ontving ik het onbevangen «gewis» tot antwoord, 't welk mijn vermoeden nopens de identiteit dezer beide personen nog versterkte en mijne nieuwsgierigheid te meer opwekte om het origineel van het bedoelde konterfeitsel te leeren kennen. Acht dagen lang werd ik heen en weder geslingerd tusschen twijfel en zekerheid; nu eens kwam het mij voor, dat er iets van aan konde zijn, dan weder dat het zoo niet zijn kon, tenzij dat CLAUSEWITZ zijn beeld uit de lucht gegrepen had. Verbeeld u slechts mijn eigen oordeelskracht op de harde proef gesteld, door het antwoord: «ohne zweifel,» dat ik in Dusseldorf van een' officier ontving, op mijne stotterende bedeesde vraag: of de kommanderende generaal de persoon was, die CLAUSEWITZ als den *mentor* van Keizer ALEXANDER had voorgesteld? Dezelfde antwoordgever had even als alle andere officieren, grooten lof toegezwaid aan zijnen

hoogen chef — en hoe dit was zamen te paren met zijn ohne zweifel, was mij niet duidelijk. Dat het mij niet inviel te vragen, of de brave man het bedoelde werk van CLAUSEWITZ gelezen had, moet ik wijten aan de vooronderstelling, waarin ik vroeger verkeerde, dat er geen officier in Pruisen zou te vinden wezen, die met de geniale geest-producten van dezen hunnen hoogen krijgsmakker onbekend was. Ik was gecondemneerd om een paar dagen lang, dan eens uit te roepen: «Hij is het,» dan weder: Hij is het niet!» niet zonder mij dikwerf in eene zotte verlegenheid te brengen, tot eindelijk het raadsel geheel ten voordeele van den Hooggeschatten Generaal opgelost werd. De ontkenning dezer kleine anecdote, zal ik u in eenen volgenden leveren, zoo ik hoop met stoffe tevens voor een paar glimlagchen, die ik den generaal zelve wil afdwingen, zoodra ik in het volgend nummer te Munster zal aangekomen zijn.

Tegen 8 $\frac{1}{2}$ ure stoomden wij de Cäsaris insula, het overoude Kaiserswerth, voorbij. Een vrome landwehrman verhaalde bij die gelegenheid eene legende van den heiligen GUILBERTUS, die dáár moet begraven liggen. Onze gewapende schoolmeester voegde er bij, dat deze plaats, in de legenden der heiligen, den naam droeg van *Insula sancti Guiberti*, en ik haal deze bijzonderheid aan, om te doen zien, dat het den Pruisischen landwehrman niet aan geleerdheid en aan stoffe tot onderhoud ontbrak; ik twijfelde echter of de legende in het kamp van Grimlingshausen wel zoovele aandachtige toehoorders zou vinden, als hier op de kruipende boot. De eentoonige boorden van den Rijn verdwenen allengskens in het floers dat de vallende avond er over verspreidde. Te prachtiger ontvonkte de blaauwe hemel boven ons, en deed het gedruisch op het dek afnemen, zeker door de mijmerende stemming waarin wij allen vervielen, in verwachting der indrukwekkende tooneelen, die wij te gemoet gingen.

«Stoppen!» riep de bootkapitein; «stoppen!» — Wat moet er toch zoo geweldig snel gestopt worden, dacht ik: de zorgbarende lekken in den ketel?... Neen, het gold de draaijende beweging der raders; — veel wrijving was er niet toe noodig, — de luije zuiger plofte moede neer, en de *Stad Antwerpen* kuste de Dusseldorfsche kade. Het was 10 $\frac{3}{4}$ uur des avonds!

PUNTEN

TE OVERWEGEN

BIJ EENE ERNSTIGE BETRACHTING DER LANDSVERDEDIGING.

(Ingezonden.)

Een klein werkje, getiteld: *Betrachtungen über die Befestigung von Paris, mit besonderer Bezugnahme auf die schrift: Betrachtungen eines Militairs über einen bevorstehenden Krieg zwischen Teutschland und Frankreich* (Casel bei T. FISCHER 1842), dat ik onlangs met de meeste belangstelling gelezen had, heeft aanleiding gegeven tot de navolgende losse denkbeelden, die ik gaarne ter beschikking stel van de redactie van ons militair tijdschrift. Ik zeg *losse denkbeelden*, omdat de volgende regelen geen aanspraak maken op logische uiteenzetting van een bepaald onderwerp: het zijn slechts eenige opmerkingen, die mij voor den geest kwamen, en die welligt aan de redactie en aan de lezers stof tot nadenken zullen geven. Door deze geringe bijdrage heb ik — hoezeer vele bezigheden mijnen beschikbaren tijd in pacht hebben — willen toonen, dat ik de redactie wil behulpzaam wezen in hare pogingen om meer verscheidenheid te leveren. Mogten velen dat voorbeeld volgen.

De hierboven aangehaalde arbeid van den onbekenden Duitschen schrijver, heeft mijne aandacht zeer geboeid, en ik vond daarin ook ruimschoots stoffe tot langdurig nadenken, iets dat wèl 't zelfde geval zal wezen met ieder, die zijn opstel gelezen heeft, vooral bij hen, die juist geen bepaald systema van militaire organisatie of landsverdediging zijn toegedaan, of die aan hunne gedachten iets ruimer baan laten, dan juist te blijven hangen aan de opinie, dat de versterking van Parijs, een uitvloeisel van dynastieke bezorgdheid zou zijn.

De versterking der hoofdstad van Frankrijk is eene hoogstgewichtige aangelegenheid; het is eene Europesche kwestie, die door den Duitschen schrijver uit een zeer oordeelkundig oogpunt is beschouwd. Hoe meer men die zaak overweegt, en in verband beschouwt met de beweegoorzaken die tot dat groote werk hebben geleid, en met de krijgsgeschiedenis van dat rijk, in de eerste vijftien jaren dezer eeuw, dan komt men al meer en meer tot de overtuiging, dat Parijs, als vesting, eene zeer verhoogde waarde geeft aan het Fransche leger, 't zij dat het tot het offensieve of defensieve geroepen werd; en wanneer men zijne denkbeelden in aaneengeschakelde orde, eene ruimere baan geeft, dan zou men welligt daarin aanleiding vinden, te voorzien, dat in weêrwil der zoovele ge-

ruchtmakende organisatiën, en pogingen der Duitsche staten tot het daarstellen eener geduchte defensieve wapenkracht, de fransche wapenen even als vroeger, met vooruitzicht op goede gevolgen, den offensieven oorlog zouden kunnen voeren.

Zonder nu de staatkundige redeneringen van den schrijver der *Betrachtungen* zoo gaaf weg aan te nemen, of zonder ze hier en daar opzettelijk te bestrijden, geloof ik echter, dat men het hem gemakkelijk zal toegeven, dat de Europesche staatkunde wijslijk zoude hebben gehandeld, zoo zij de partijen in Frankrijk geene gelegenheid hadde gegeven om zich over de bevestiging van Parijs te verstaan, waardoor het lang hangende vraagstuk een krachtig begin van uitvoering heeft verkregen. Lang toch was het sprake, Parijs in eene geduchte vesting te herscheppen, doch steeds heeft het gouvernement moeten wijken voor de vreeze der Parijsche bevolking, en harer volksleiders, die langdurig vermeenden in dit ontwerp dynastieke beweegredenen te bespeuren. Het oogenblik tot de uitvoering was met veel schrandtheid gekozen, terwijl de discussiën over dit vraagstuk veel licht verspreid hebben over het doel dat hier voornamelijk beoogd werd.

De schrijver der *Betrachtungen*, het nut dat de versterking van Parijs voor Frankrijk zal bewerken, uiteenzettende, moest den oorlog als ongunstig voor de Fransche natie uitvallende, beschouwen, en dien ten gevolge het leger der Verbondene Mogendheden als in de nabijheid dier wereldstad denken, met overmagt staande tegenover het verzwakte fransche leger. Daarna overweegt hij wat de nieuwe vestingwerken zouden kunnen uitwerken, en verbergt daarbij geenszins de vrees, dat de Verbondenen, in hunne poging ter vermeerstering van Parijs en ter vernietiging der overblijfselen van de fransche armee, zeer goed schipbreuk zouden kunnen lijden.

Zoodra men nu zijne gedachten bij de Parijsche versterkingen eenigzins laat verwijlen, komt men spoedig op de voordeelen, die zij den Franschen veldheer aanbieden, namelijk op de vrijheid van beweging die het Fransche leger daardoor erlangt. Knoopt men aan eene dergelijke beschouwing, de studie van het tooneel des oorlogs, van den nooit genoeg te overdenken verdedigings-strijd der Franschen in 1814, dan komt het grootsche van het ontwerp dier bevestiging meer en meer in helder licht uit; vooral wanneer men ernstig in overweging neemt de uiteenloopende strekking van de verschillende belangen der verbondene krijgsmagt, en de gunstige gesteldheid der fransche grenzen, om die belangen door schijnbewegingen nog meer te verwickelen, en, om zoo te zeggen, het ensemble van de operatiën der Verbondenen te verlammen, iets dat de gelegenheid kan openen om de bestanddeelen van het geheel afzonderlijk te bestrijden en te vernietigen.

Het vraagstuk, waarbij Parijs als eene groote vesting van uitgestrekt strategisch gewigt, ter beschouwing wordt voorgesteld, is alzoo van het hoogste krijgsbelang, en zij die den schrijver der *Betrachtungen* in zijne redeneringen hebben gevolgd, zullen welligt met mij instemmen, dat hij eene zeer belangrijke dienst heeft bewezen aan de militaire wetenschap, met dat vraagstuk uit het ware standpunt ontwikkeld te hebben. Uit zoodanig standpunt moesten alle militaire aangelegenheden beoordeeld worden die de landsverdediging ten doel of tot hoofd-idee hebben. Zulke zaken worden toch doorgaans te eenzijdig behandeld. Immers, in den doelmatigen samenhang der onderscheidene verdedigings-bestanddeelen van elken staat, ligt alleen de waarde van deszelfs verdedigings-vermogen opgesloten. Men kan verder gaan en beweren, dat, welke schoonschijnende organisatiën er ook aan een leger gegeven worden, deze — indien zij niet in overeenstemming gebragt zijn met de overige verdedigings-vereischen van dien Staat — toch nimmer kunnen voldoen aan den nadenkenden zelfstandigen krijgsman.

Wij zeggen schoonschijnende organisatiën, omdat men eenige slechts op den keper heeft te beschouwen, om er de kenmerken van vooringenomenheid in te zien. Deze is niet te verbergen, al ware het ook dat men haar somwijlen niet duidelijk ziet te voorschijn treden bij de gedurige veranderingen die men in de organisatiën van deze en gene legers ziet plaats grijpen.

De oorlogvoering steunt op de natuurlijke en kunstmatige gesteldheid van den bodem, op het oorlogsmaterieel, op het staande of soldaten-leger, op de volkswapening, en vooral op de blijvende militaire hulpbronnen van den Staat. Het is op dien oorlogsstaat, dat men alleen zijne aandacht moet vestigen, en wij durven het verkeerd noemen, dat men dien staat opoffert of ter zijde stelt aan de zucht van eenigen, om zich aangenaam en noodzakelijk te maken in de dagen van vrede. Eene voor en uit den vrede geschapene armee blijft een schijnbeeld, zoo zij niet derwijze opgericht is, dat zij gelijktijdig met al de overige verdedigings-middelen, in weinige dagen eenen voldoende staat van oorlog kan daarstellen, en dan nog een schat van hulpbronnen in hare reserve overhoudt.

De Staat welke op eene beoorlijke en voldoende wijze tot de landsverdediging is ingerigt, bezit dan een leger tot elken offensieven oorlog geschikt. Het omgekeerde dezer stelling gaat niet door: de oorlogen door *Napoleon* gevoerd, hebben dit duidelijk genoeg bewezen. Doch keeren wij terug op de bovenbedoelde *Betrachtungen*, om den loop onzer gedachten daaraan te hechten.

Tot welke overwegingen voerde niet de lezing der denkbeelden, door den schrijver daarin ontwikkeld? Wij bragten on-

daarbij voor den geest den betrekkelijken toestand van Frankrijk en Duitschland. Beide staten regelen — wanneer wij ons niet bedriegen — hunne militaire aangelegenheden naar de krijgs- en staatkundige gebeurtenissen van de jaren 1814 1815. Indien men nu echter de jaren 1805, 1806 en 1807 tot grondslag van eenen vooronderstelden oorlogstoestand aanneemt, zou men dan niet de gevolgtrekking daaruit kunnen afleiden, dat men wijs handelt met de landsverdediging te toetsen aan de jaren van tegenspoed? Het ware te wenschen, dat de schrijver der *Betrachtungen*, die met zooveel krijgskundig oordeel eenen voor Frankrijk ongunstigen oorlog overzag, daarop zijne beschouwingen had laten volgen over eenen oorlog die voor de Verbondenen ongelukkig uitviel. Dat hij daarmede aan het denkend en studerend militair publiek eene niet minder groote dienst zou bewezen hebben, houden wij voor zeker; daardoor toch zoude hij welligt de opmerkzaamheid trekken op menige leemte in de verdediging van Duitschland.

De juiste beoordeeling van dergelijke militaire aangelegenheden, is — en dit zal niemand ontkennen — eene even moeilijke als belangrijke zaak, die maar al te dikwerf van den hals geschoven wordt, omdat men zich zoo gaarne in eenen al-tijddurende vrede-toestand verplaatst. En toch heeft de onderzinking in den loop der wereldsche zaken overtuigend genoeg geleerd, dat de al-tijddurende vrede eene hersenschim is, die wel aan het gezigt en den smaak van duizenden behaagt, maar die door een enkel onverwacht toeval, censklaps verdwijnt, om voor de duisternis des oorlogs plaats te laten. Wilde men verder gaan, dan zou men dat *toeval* welligt kunnen weg redeneren, en de oorlog daarvoor in de plaats stellen als een noodzakelijk kwaad, misschien wel voor sommige gevallen, als eene maatschappelijke zuiverings-ongesteldheid.

Dat men bij de beoordeeling van militaire aangelegenheden raadpleegt wat bij de naburige staten plaats grijpt, is een dadelijk vereischte, om zijne rekening niet geheel buiten de eventualiteiten op te maken. Ik vermeen echter te mogen waarschuwen, dat men zich daarbij evenzeer moet wachten, om die naburen slaafs na te volgen. Elk land, elke natie bezit zijne oorspronkelijke en eigenaardige verdedigings-middelen. Door een juist en gepast gebruik daarvan te maken, kenmerkt zich de ware bevelvoerder.

Dat ik om deze en gene redenen, vurig gewenscht had in dit opzigt eenige voldoening te vinden in den pennenstrijd die dezer dagen over de zaken van oorlog gevoerd is, zal ik niet uiteenzetten, juist omdat die voldoening voor een groot deel is achterwege gebleven. Intusschen wil ik gaarne beken- nen dat die strijd mij in alle opzichten belangrijk is voorgekomen. De *Denkbeelden van een Oud Soldaat*, de *Tydenoot*, de *Gedachten*, enz., in den *Militairen Spectator*, n°. 11, des

vorigen jaargangs voorkomende, behandelen die kwestie — hoe- veel goeds daarin voorkomt — niet in haar geheel, en schij- nen te veel met een bepaald denkbeeld ingenomen. De *Oud Soldaat* is voor het zoogenaamde cordonstelsel, de *Tydenoot* voor een minimum van uitgaven, de *Spectator* voor eenen cen- tralen weêrstand, en wij — zullen wij het bekennen — wij verschillen met hen in gevoelens, en wenschen eene bestaan- bare algemeene landsverdediging.

Men bedenke toch wèl, dat de centrale positie van de Hol- landsch-Utrechtsche waterlinie, hoe gunstig ook gelegen (1), niet gelijk kan gesteld worden met de omwalling van Parijs en harer buitenforten, die elk uur met haar vol verdedigings- vermogen in werking kan komen. Neen, die waterlinie vor- dert *tyd* om daargesteld te worden, en bij drooge, zeer drooge zomers, zou men zeer onvoorzigtig handelen, met dien tijd te veronachtzamen, en juist die vrees koesteren wij, dat de voor- standers van den centralen weêrstand niet genoeg den voor- het stellen der inundatiën benoodigden tijd, in rekening bren- gen. Zouden zij het ook wel ernstig meenen, om onze oos- telijke gewesten reeds bij den eersten aanloop aan de plun- dering des vijands bloot te stellen? Wij voor ons protesteren daartegen ten sterkste, en durven nauwelijks te uiten, met welken innigen afkeer wij aan een dergelijk vermoeden denken.

Wat betreft het elders gedaan voorstel, om 's lands oorlogs- staat naar een bepaald aantal millioenen gulden te regelen, dit is voorzeker de vaderlandslievende zienswijze van mannen, bij wie het geld alles is, en die alle staatshandelingen naar een zeker rendement waarden.

Wat aangaat de *denkbeelden* van den *Oud Soldaat*, wij doen hulde aan 's mans arbeid. Zoo men daarin vele leemten aan- treft, te vergeefs zal men echter naar een vollediger en oor- deelkundiger geschreven werk over het onderwerp zoeken. Wij stemmen gaarne toe, dat hij het cordon-stelsel wat al te sterk aanbeveelt; maar aan den anderen kant zal men moe- ten erkennen, dat de Hollandsch-Utrechtsche waterlinie, meer tijd behoeft om gesteld te worden, dan voor eenen centralen weêrstand wenschelijk te achten is, zoodat men wèl genood- zaakt zal wezen, alles aan te wenden, om den vijandelijken aanloop, al reeds bij de grenzen, noembare hindernissen te- gen te stellen, uit vreeze dat hij anders de centrale positie alleen op de kaart had te overweldigen!

De beschouwingen van den *Oud Soldaat* over onze mobiele of levendige magt, zijn niet gaaf aanneembaar, en hoogst-

(1) Het voorbeeld van den oorlog van 1672 wordt doorgaans ten voor- deele van de Hollandsche linie aangehaald. Men diende echter daarbij wel te voegen den tijd dien de vijand destijds besteed heeft om voor die linie te komen. Het aanhalen van voorbeelden, is dikwerf nuttig, maar nog nuttiger zou het zijn, als men die voorbeelden in haren geheelen omvang deed kennen.

waarschijnlijk niet genoeg doordacht. Wij betreuren het echter nog meer, dat hij de voor ons land zoo belangrijke kwestie van het artillerie-materieel, niet uitvoeriger behandeld heeft, aangezien geene zaak welligt zooveel als deze te wenschen overlaat.

Meer zouden wij over deze en gene denkbeelden en opstellen zeggen, indien er niet reeds zooveel over geschreven was. Wij wilden slechts punten aanwijzen, in zoverre die in eenig verband kwamen, met hetgeen wij over de in den aanhef bedoelde brochure zeiden. Wij herhalen het echter, dat wij voor ons eene bestaansbare algemeene landsverdediging wenschen, en hopen dat de aandacht zich daarop zal vestigen. Zij gaat niet boven onze krachten; de natuurlijke gesteldheid van den bodem is ons gunstig, en om tot de uitvoering te komen, wordt er slechts zaakkennis, rijp beraad en echt vaderlandsche handeling gevorderd.

Vraagt men wat wij onder landsverdediging verstaan, dan beantwoorden wij dit kortelijk met te zeggen: dat wij daarin den samenhang zien van alle oorlogsbelangen, en alzoo eene zaak van zeer grooten omvang. Zeker fransch schrijver noemde dezelfde zaak: *corrélation défensive*; eene uitdrukking die vrij gelukkig een grootsch idee omvat. De woorden doen echter niets tot de zaak, dewijl men hedendaags reeds wat al te veel aan woorden hecht, en de zaken daardoor te weinig doordacht worden.

△

AANMERKINGEN EN VERDERE ONTWIKKELING DER BOVENSTAANDE DENKBEELDEN.

Der Feldherr der den Vertheidigungskrieg zu führen versteht, wird seine Armee dergestalt versammelt haben, dass er auf jeder Operationslinie auf welcher der Feind vorrückt, seine Hauptmacht vereinigen kann. Die detachirten Corps die er auf mehreren Seiten vorschleibt, sind ihm bloß Mittel die Bewegungen und Absichten des Feindes von Ferne zu erspähen, und seine Gegenbewegungen darnach zu combinieren. Der Zweck derselben wird immer sein, sich in irgend einer der Voraus ausersesehenen Stellungen dem Feinde mit vereinter Macht entgegenzustellen. Die Stellungen müssen aber nur nicht mit der eluzigen Rücksicht gewählt sein, einen Angriff darin passiv abzuwarten; sie müssen vielmehr die Leichtigkeit gewähren, sich nach alle Richtungen und auf einem kürzeren und leguemerem Wege als der Feind, frei bewegen zu können.

VALENTINI.

Les généraux peu expérimentés veulent conserver tout: Ceux qui sont sages n'envisagent que le point capital; ils cherchent à parer les grands coups, et souffrent patiemment un petit mal pour éviter de grands maux. — Qui trop embrasse mal étreint. — Le point le plus essentiel auquel il faut s'attacher, est l'armée ennemie.

FRÉDÉRIC II, Roi de Prusse.

Wij zijn den door ons hooggeschatten schrijver dezer punten, zeer erkentelijk voor zijne poging tot opwekking eener meer

algemeene deelneming aan onzen arbeid. Niet minder dankbaar zijn wij voor de denkbeelden, die hij, als het ware, slechts aangestipt heeft, als voortvloeiende uit de vlugtige beschouwing van de eyen belangrijke als goed geschrevene brochure: *Betrachtungen über die Befestigung von Paris*. En ofschoon de schrijver in het slot zijner opmerkingen met eene hem eigene zelfstandige vrijmoedigheid verklaart, het niet eens te wezen met het door ons ontwikkelde denkbeeld van eenen centralen weêrstand, gelooven wij echter niet zoo veel met hem in idee te verschillen, als hij vermeent te moeten voorgeven. Welligt kan het ons gelukken hem tot die overtuiging te brengen, en tot de bekenenis, dat Zijn Edele, ook van zijne zijde, een weinig te veel is blijven hangen aan de woorden: «centralen weêrstand» en minder heeft doorgedacht op de zaak die wij werkelijk beoogden. Hij versta ons echter wêl, want het is geenszins onze bedoeling om hier een twistpunt te analyseren, maar wêl om den zin onzer vroeger geuite meening iets meer te verduidelijken, terwijl wij er zeer grooten prijs op stellen, door den schrijver te worden begrepen. Zijne beschouwing over de genoemde «*Betrachtungen*, enz.» stellen ons als van zelf in de gelegenheid om een stap verder te gaan, en te doen zien, dat de samenhang van alle oorlogsbelangen, bij de voorstelling van eenen centralen weêrstand, niet zoo geheel door ons is uit het oog verloren. De navolgende verklaringen geven wij dan ook geheel in het belang der wetenschap, en ter regtvaardiging van een gevoelen, dat niet vlugtig en oppervlakkig, maar uit een rijp nadenken is voortgevloeid. Ter zake:

Wij erkennen met den geachten inzender de verdienste welke de schrijver der *Betrachtungen* zich verworven heeft jegens de wetenschap, door een vraagstuk van dat hoogstgewichtig belang, als de versterking van Parijs voor geheel Europa is, van een waar standpunt te hebben overzien. Ook wij hebben met de meeste belangstelling deze brochure gelezen en herlezen, dewijl wij daarin menigvuldige stoffe tot nadenken, en, wat meer is, daarin ook beweegredenen vonden, om de overtuiging bij ons meer en meer te bevestigen, dat het gronddenkbeeld van eenen centralen weêrstand, alle Nederlandsche «*oorlogsbelangen*» in grooten samenhang genomen, omvat. Wij zullen dit trachten aan te toonen uit de zienswijze van den schrijver dezer punten.

De geëerde inzender merkt teregt aan, dat men het vraagstuk der versterking van Parijs, met den schrijver der *Betrachtungen*, moet beschouwen in verband met de groote gebeurtenissen welke in het jaar 1815 en 1814 in Frankrijk beslist werden. Hij had er misschien kunnen bijvoegen, dat men die kwestie als eene voldongene zaak aannemende, ze in

verband moet brengen met de gebeurtenissen in den zomer van 1815, ten einde in de rij der wetenschappelijke vooronderstellingen den invloed op te nemen die eene alsnu voortgebrachte versterking van Frankrijks hoofdstad, op den uitslag van den slag bij Waterloo had kunnen uitoefenen. Wij willen ons echter slechts bepalen bij het hoofdoordeel dat de inzender voor het fransche leger thans in die daadwerkelijke versterking ziet: Het is *de vryheid van beweging, met alle hare gevolgen, op den loop van eenen defensieven of offensieven oorlog.*

Wanneer wij nu den inzender en ook ons-zelfen afvragen (omdat wij geheel met zijne bewering instemmen): Waarom is de fransche armee, door de vesting Parijs, vrijer in hare beweging geworden? Waarom kan zij alsnu, door de gesteldheid der Staten welke Frankrijk omzoomen, door schijnbewegingen, verwarring of voor 't minst verlegenheid stoken in de operatiën eener tegen haar gerigte verbondene krijgsmagt? dan gelooven wij dat ons beider antwoord niet veel in zin en bedoeling zal verschillen, omdat wij beiden, in gedachten, het geheele vraagstuk getoetst hebben aan een en denzelfden maatstaf: namelijk de defensie van Frankrijk in den jare 1814, toen deszelfs zeer verzwakt strijdvermogen onmagtig was om eene grens-defensie te voeren. Aan *Napoleons* krijgsgenie, dat destijds voor de laatste maal heerlijk flikkerde, ontbrak een centraal punt, waarop hij, zoowel in zedelijken als strategischen zin, kon steunen, ten einde ook van deszelfs zedelijken en strategischen invloed de beste partij te trekken voor eenen krachtigen centralen weêrstand, en zoodoende dien invloed gunstig te doen werken op die punten, in den buitensten grenscirkel zijner operatie-linien, welke nog in zijnen naam werden verdedigd. Een groot tot hardnekkige verdediging ingerigt centraal steunpunt, beter gezegd een uitgestrekt reduit, dat het geheele gouvernements-machine met onmetelijke hulpbronnen bevatte en onaantastbaar beschermde, binnen welk men, en de versterking van het te velde zijnde leger, en een deel eener algemeene volkswapening had kunnen organiseren, zou voorzeker den grootsten zedelijken invloed hebben uitgeoefend op de nog bezette grenspunten niet alleen, maar op alles wat in Frankrijk nog dacht aan den roem die verloren zou gaan met het bezwijken van den grooten man, welke met zooveel kracht scepter en veldheersstaf over hetzelfde gezwaaid had. Dien zedelijken invloed, dat onwankelaar vertrouwen op de onbedwingbaarheid van een zoodanig reduit, van waaruit in den grootsten nood nog eene herstelling was te bekampen, had *Napoleon* destijds meer noodig dan 200000 man, die hij van den senaat te vergeefs vorderde. Zijn genie had hem niet begeven, het geloof aan zijn gesternte stond bij hem nog vast, zelfs nog toen hij de pen wegwierp

waarmede hij zijnen troonsafstand geteekend had; maar Frankrijk was diep ter neêrgedrukt, hem ontvallen, toen Parijs, na korten, onvermogens weêrstand, zijne poorten geopend had aan den vijand. Het vertrouwen en het geloof op de mogelijkheid, dat de meer en meer gedrongene, rustelooze veldheer zich ergens zoude kunnen herstellen van de verliezen die hij dagelijks in strijdkrachten en strijdmiddelen leed, verdwenen geheel, zelfs bij zijne getrouwste en kundigste luitenants, en dit knakte de magt van den eenigen man, wiens juk men met zooveel hoogmoed gedragen had. De illusien verdwenen, toen men hem van het eene punt tot het andere, als in krampachtige beweging zag dwalen, juist omdat hij bij gemis aan een vast steunpunt, geen vryheid van beweging meer had op de meerendeels afgesnedene operatie-linien, die het defenderende leger, met de zich nog defenderende vastigheden op de uiterste grenzen van Frankrijk, verbonden. En waartoe dienden nu die vastigheden op de uiterste grenzen, zonder dien vooronderstelden centralen weêrstand? Hebben zij den marsch der verbondenen vertraagd, hebben zij de grensgewesten gewaarborgd tegen uitzuiging der hulpbronnen, waarover zij beschikken konden, of hebben zij in den werkelijken zin gediend, om een gedeelte van de overgrootte overmagt der vijanden, die men toch niet noodig achtte tot bedwang der overblijfselen van Frankrijks mobiele strijdkrachten, aan en bij die punten te binden, en zoodoende die gewesten nog meer te drukken onder den zwaren oorlogslast? — De grensverdediging beteekende bij die grootte overmagt, welke zich aan de oude grenzen van Frankrijk bijna gelijktijdig vertoonde, niet veel. De geheele defensie moest zich als het ware beperken tot den hartader. Het meeste dat de fransche veldheer daarbij te vreezen had, was, dat de nog beschikbare hulpbronnen van den nog geenszins gevallen Staat, voor hem zouden opdroogen, zoodra het vertrouwen op een terugkeer tot de overwinning geheel wegzonk. Eene algemeene of voor 't minst gedeeltelijke volkswapening had hem kunnen redden. Om haar te organiseren werd echter, zooals wij reeds gezegd hebben, vertrouwen, en een vast, uitgebreid en onverwinnelijk steunpunt gevorderd: het eerste ging bij ontstentenis van het andere verloren, en daarmede verdween ook de steun die de grensverdediging had kunnen geven aan het heen en weder trekken leger. Het verraad, dat intusschen niet stil gezeten had, had ook te gemakkelijker spel, toen het *Napoleon* aan eene versterkte wijkplaats ontbrak. Wat nu zijn genie en rustelooze geestkracht nog van Parijs hadden kunnen maken, wanneer het verraad hem niet ware voorgekomen, kunnen wij hier niet beslechten.

Dat deze ideeën omtrent het onvermogen der grens-defensie, bij gemis aan eenen vasten centralen weêrstand, die wij zoo

even hebben voorgedragen, geenszins van grond ontbloot zijn, kunnen wij aantoonen uit het slot van het verslag over den voortgang van den arbeid aan de Parijsche vestingwerken, dat de maarschalk, Hertog van Dalmatie, onlangs aan den Koning der Franschen gedaan heeft, waarin de grijze, met zoo veel roem bekende veldheer zegt: « De versterking van Parijs zal het algemeene defensie-systhema van Frankrijk geheel veranderen. Parijs, waarop vroeger de vijandelijke legers los-trokken, zoodra zij ons gebied betraden, en dat tegenwoordig het middelpunt van alle onze krijgsoperaties zal uitmaken, moet, nadat het onverwinnelijk zal gemaakt wezen, te gelijkertijd volledige inrigtingen bevatten voor het artillerie-, voor het genie- en het uitrustingswezen, ten einde in staat te zijn, onze legers van alles te voorzien, hetzij men eenen offensieven of eenen defensieven oorlog voert. Slechts daardoor kan Frankrijk den even gevaarlijken als treurigen toestand ontgaan van zijne gemeenschap tusschen zijne actieve strijdkrachten en de hoofd-depôts, die zich voor alsnog in de grensvestingen bevinden, afgesneden te zien in het geval eener vijandelijke invasie. *Parijs kan van nu af aan zeer gemakkelijk een groot deel overnemen van de rol welke die grensvestingen in dat opzigt speelden.* Om dit denkbeeld te verwezenlijken, dat mijne aandacht voortdurend getrokken heeft, sedert het besluit genomen was om Parijs te versterken, heb ik eene commissie de opdracht gegeven, de middelen te beramen en te beoordeelen tot bereiking van dit allergewichtigst doel, ten einde mij die ter overweging voor te stellen.»

Het uitgestrekte doel der versterking van Parijs, wordt door dit rapport, voor den denkenden krijgsman, in het helderste licht gesteld: Parijs, het uitgestrektste versterkte kamp van ons werelddeel, zal in het vervolg het hoofd-subject van geheel Frankrijk zijn, de plaats waarin zich de strijdmiddelen zullen ophoopen, waaruit de strijdkrachten van den Staat, zoowel door de gewone aanvullings-middelen, als door nieuw te formeren volkswapeningen, een' steeds meer verzekerden toevoer kunnen ontvangen, en dat boven alles het krachtigste voedsel tot eenen hardnekkigen weêrstand zal kunnen leveren, namelijk, het *onwankelbaar vertrouwen op het hoofd-reduit, dat de bron-aders van het rijk in eenen knoop te zamen vat*, in een woord, het weêrstelsel van Frankrijk, zoowel in defensieven als offensieven zin, zal eenen **CENTRALEN WEÊRSTAND** tot gronddenkenbeeld hebben.

De beweegoorzaken voor eene zoodanige wijziging der defensieve begrippen welke vroeger in Frankrijk werden aangekleefd, moeten, naar onze wijze van zien, in de eerste plaats gezocht worden in de geschiedenis van den verdedigingskrijg van 1814 en 1815, en daaruit verder de vooronderstelling afgeleid, dat Frankrijk in het vervolg van tijd, *door groote overmagt, ge-*

lyktydig op onderscheidene punten kan en zal overstroomd worden! Hoe groot nu de hulpbronnen zijn, waarover dit magtige rijk, deze krijgshaftige natie, ten allen tijde kan beschikken; echter men zal kunnen aannemen, dat zij niet voldoende zouden wezen bij eene ernstig gemeende en goed te-zamenwerkende coalitie, om eene uitgestrekte grensverdediging te voeren. Bij het meer en meer streven naar eenheid bij de staten van het Duitsche verbond, had Frankrijk tusschen drie zaken te kiezen: 1°. Zijne overwigtige stem in het statenstelsel van Europa te zien afnemen, of de steeds levendige wensch naar uitbreiding voor altijd te onderdrukken. 2°. Een leger van 6 à 700000 man bestendig op de been te houden; of 3°. *eenen centralen weêrstand te vormen, steeds voorbereid en ingerigt om eene dergelyke en nog grootere magt, zelfs onder den dreigendsten nood, te kunnen daargestellen en voeden!* Het koos het laatste, en wat die keuze eenmaal aan Europa zal kunnen kosten, kunnen wij niet berekenen; doch zonder in afgetrokkene bespiegelingen te treden, gelooven wij te kunnen aannemen, dat die keuze Frankrijk een onberekenbaar overwigt in het defensieve gegeven heeft.

Wanneer men ons nu afvraagt, of wij daarmede van de vooronderstelling uitgaan, dat de vastigheden aan de grenzen, door dezen centralen weêrstand geheel overbodig, of geheel of gedeeltelijk tot geene, of slechts weinig beteekenende rol-ervulling zullen geroepen worden, wij antwoorden, dat men ons daarmede stilzwijgende het verwijt doet van onze aandacht te wijden aan woorden, en niet aan zaken. Immers, bij de vooronderstelling, dat Frankrijk, zonder centralen vasten weêrstand, door *groot overmagt* op vele punten te gelijk wierd aangetast, zou de grens-defensie weinig baten; doch met dat krachtig defensie-middel doen zich de zaken geheel anders voor. De vrije beweging die alsnu aan de actieve strijdkrachten geschonken wordt, zal aan Rijssel, Valenciennes, Metz, Straatsburg en andere dergelyke groote sterke depôt-plaatsen eenen overwigtigen strategischen werkring geven, dien zij vroeger in geene zoo groote mate bezaten, doch die dan eerst krachtig in het defensie-stelsel zullen kunnen medewerken, wanneer een overmchtig doorgedrongen vijand voor het centraal reduit aan het wankelen gebragt wordt. *Dit gedeelte der grens-defensie, wordt alzoo in zin en in bedoeling, werkelijk tot het hoofddenkbeeld van eenen centralen weêrstand herleid.*

Men zou ons nu kunnen vragen, of dan de nu daargestelde centrale defensie niet anders is dan eene *toevoeging* aan de grens-defensie, zoodat Frankrijk eenen verdubbelden last tot onderhoud wordt opgelegd? Op eene dergelyke vraag zouden wij een negatief antwoord geven, dewijl wij vermeen en dui-

delijk genoeg te hebben aangetoond, dat de groote vastigheden aan de grenzen, uit dit nieuwe stelsel, bij de tegenwoordige wijze van oorlogsvoering, hare voornaamste krachten moeten putten, namelijk: strategischen invloed uitoefenen op de *algemeene* verdediging. Zij worden derhalve aan den centralen weêrstand toegevoegd, terwijl alsnu eene reeks van kleine, over de geheele uitgestrektheid van het rijk verspreide vestingen kunnen vervallen, die tot niets anders dienen dan tot versnippering van eene krijgsmagt, die nu in deugdelijke vereeniging tot eene veel grootere taak geroepen wordt.

De strategische grondtrekken van het algemeene, door den maarschalk *Soult*, in korte punten aangeduid defensie-stelsel van Frankrijk, zal men kunnen vergelijken met de beginselen die *Clausewitz* in zijne *Lehre vom Kriege*, voor de groote stroomverdediging heeft ontwikkeld, op eene wijze even nieuw als praktisch juist. En wat is eigenlijk de grensverdediging anders, dan eene stroom-defensie?

Het spreekt echter wél van zelf, dat de groote of strategische vastigheden (wij zullen ze zoo eens noemen) op de grenzen, daarom bij den aanvang van eenen invasie-oorlog niet geheel buiten werking zullen blijven. Integendeel, zij zullen reeds dadelijk den vijand *behoedzaamheid* inboezemen; met andere woorden, zij zullen de tijdruimte vergrooten. En wat nu ook de geachte schrijver der voorgaande *punten* moge vooronderstellen van de voortdurende bereidheid tot den weêrstand van het Parijsche versterkte kamp, wij gelooven daartegen te moeten aanvoeren, dat er toch tijd zal moeten gewonnen worden, om aan hetzelfde de *volledige werking* van het grondkenbeeld des algemeenen weêrstands, namelijk den samenhang van alle oorlogsbelangen (*corrélation défensive* als men wil) te verzekeren.

Wij moeten voor ons bijzonder doel hier nog herinneren, dat het vroegere defensie-stelsel van Frankrijk van zelf moest veranderen, nadat het aan Europa eene proef had gegeven, wat het vermogt met een man als *Napoleon* aan het hoofd. De behoudende Europesche staatkunde had daarna veel gedaan om eenen dergelijken terugkeer voor te komen, ja zelfs om den wensch daartoe te onderdrukken, met andere woorden, om des noods door de kracht van vereenigde wapenen, dien wensch in de geboorte te verstikken. Frankrijk had alzoo in het vervolg van tijd, geen oorlog met ééne der groote magten meer te duchten, maar met allen, wier belangen door een plegtig staten-verbond onderling beschermd werden. Om deze en gene redenen was het te voorzien, dat het altijd tegen de getalovermagt zou te strijden hebben. Met een centraal en vast vereenigings-reduit daar te stellen, verschafte het zich alsnu, met de zoo hoog noodige vrijheid van beweging voor de mobiele staande krijgsmagt, ook het voordeel van kortere (binnen) operatie-lij-

nen te hebben dan de verbondenen, wanneer die op vele punten te gelijk aanvielen.

Passen wij thans den loop dezer ideeën toe op hetgeen wij beoogden en werkelijk bedoelden met den centralen weêrstand voor de defensie van Nederland. Wij moeten daartoe vooraf een blik werpen:

- I. Op den gewijzigden staatkundigen toestand van het Koninkrijk der Nederlanden;
 - II. op deszelfs finantiëlen toestand;
 - III. op de strijdmiddelen en strijkrachten waarover het beschikken kan; en
 - IV. op den toestand en de uitgestrektheid der grenzen;
- ten einde daaruit af te leiden hetgeen wij voorgenomen hadden te betoogen.

I. Wanneer de positie en het gezag van het voormalig, door de Weener congres-acte daargesteld Koninkrijk der Nederlanden, te midden van het Europesche statenstelsel, door de scheiding met België, eene groote wijziging ondergaan heeft, dan heeft het defensie-stelsel, dat het toenmaals voor 't minst schijnbaar aankleefde, eene nog grootere wijziging moeten ondergaan, nadat het weder, om zoo te zeggen, op zich-zelf stond. De groote waarborg voor deszelfs onschendbaar bestaan, waarop die nieuwe staat, helaas — van achteren gezien — maar al te zeer vertrouwd, deed de defensie van het oorspronkelijke zelfstandige bestanddeel uit het oog verliezen, om de aandacht onzer staatsmannen, even als die van het krijgsbeheer, bijna uitsluitend te trekken op de rij van zuidelijke grensen binnen-vestingen, die met de fransche contributie-gelden, in naam en krachtens de Weener-acte, in eenen geduchten staat van defensie gebragt werden. De keuze der te versterkende punten deed genoegzaam zien, dat aan die vestingen zoowel een' defensieven als offensieven werkkring werd opgelegd, alsmede dat zij de vereeniging eener Engelsch-Duitsche en Nederlandsche krijgsmagt zouden hebben te beschermen, en, ingeval van onverhoopten nood, de terugtogten naar de zee en naar den Rijn moesten ondersteunen. Ook voor het laatste geval, werd aan die vestingen geenszins haren strategischen invloed ontnomen, zoolang Engeland aan de eene zijde, Pruisen aan den anderen kant, eene flankstelling tegen over de grenzen van België behielden. Bij eene goed samenwerkende coalitie en met sterke en goed voorziene bezettingen in de bedoelde vastigheden, kon men eene dusdanige grensverdediging voldoende kracht toekennen, om met groote kans het defensieve te kunnen voeren, tijd te winnen, den Rijn voor overvleugeling te behoeden, en zodoende ook Noord-Nederland te dekken, tot dat Rusland en Oostenrijk mede in het strijdperk konden treden. Het geheele defensie-stelsel werd daardoor ech-

ter hoofdzakelijk gegrond op de staatkundige beginselen die destijds beleden werden. Nederland voldeed aan zijne verplichtingen, en wierp zich, welligt met wat al te veel vertrouwen, in de armen dezer coalitie, tot behoud van het onderling evenwigt. Welken invloed dat vertrouwen uitoefende op ons oorspronkelijk weêrstelsel, is te bekend om er bij te blijven stilstaan. Pruisen, van zijne zijde, arbeidde met kracht om zijne natuurlijke defensie-linie aan den Rijn te versterken, meenende welligt, dat het zuidelijk frontier van het koninkrijk der Nederlanden, in verband met de Rijnvestingen, sterk genoeg was, om den Franschen den lust te benemen, door België in Nederland te dringen en zodoende den Rijn om te trekken. Ook Pruisen voorzag derhalve niet (indien namelijk zijne staatkunde zuivere bedoelingen had), wat onderlinge afgunst, staatkundige godsdienstijver van den ouden tak der Bourbons, en vooral de commerciële jalouzij van Engeland in België kon wrochten, en wat daaruit eenmaal kon geboren worden voor zijn verdedigingsstelsel aan den Rijn. Alles wat nu in Nederland, zoowel voor het passieve als actieve weêrstelsel gedaan werd, scheen niets anders te beoogen dan eene defensie der zuidelijke gewesten, in vereeniging met Engeland, Pruisen en den Duitschen bond, en dus tegen Frankrijk. Het ware gelukkig geweest, indien onze staatsmannen destijds de oogen en ooren gespist hadden bij de eerste verwickelingen over de Rijnvaart, bij de Propagandische woelingen in Frankrijk, onder *Karel X*, en bij de eerste sporen van afgunst die de Engelsche politiek liet blijken over de bloeiende nijverheid in België. Welligt had dit in der tijd op voorzorgen bedacht gemaakt, die later zoovele diensten hadden kunnen bewijzen, en uit eene gemeenschappelijke kas hadden kunnen bestreden worden. Misschien ook heeft men toen niet zeer ernstig gedacht aan een algemeen stelsel van defensie.

De afscheuring van België, met de omstandigheden welke daarmede gepaard gingen, en met de in toon en strekking zoo veranderde staatkundige beginselen der vier groote mogendheden, plaatste Noord-Nederland geheel op zich-zelfen. Het leerde daarmede de waarde van tractaten en familie-verbindingen van nabij kennen; maar zijne vijandige houding tegenover Frankrijk, hield daarbij grootendeels op. Het werd, om zoo te zeggen, *eenigzins* vrijer, om te eeniger tijd partij voor Duitschland, voor Frankrijk, of voor Engeland te kiezen, of wèl om zich bij eene verwickeling tusschen deze magten, onzijdig te verklaren. In dien zin deed Noord-Nederland een stap vooruit in staatkundige onafhankelijkheid. Immers, het is niet te ontkennen, dat het oude koninkrijk een integrerend deel uitmaakte van dat verbond, dat aan de naar verovering hakende fransche natie paal en perk zoude stellen. De grondslag waarop de Weener staatkunde dien staat had gebouwd,

beoogde een defensief en offensief doel tegen Frankrijk. Eene dusdanige staatkundige voorwaarde, onder eenen collectieven conservatieven waarborg gesteld, bond de buitenlandsche staatkunde van het nieuwe koninkrijk, en daarnaar regelde zich ook deszelfs verdedigings-stelsel. Ware er nu in dien tijd een oorlog tusschen Frankrijk en eene der overige groote mogendheden uitgebarsten, dan was Nederland onvermijdelijk in den strijd gewikkeld geweest, omdat de groote coalitie een voornaam tooneel des oorlogs tegen Frankrijk, binnen Neerlands grenzen gekozen en aangewezen had. Dat eene dergelijke voorwaarde van bestaan groote nadeelen bevatte, zullen wij niet noodig hebben uiteen te zetten; evenmin zullen wij behoeven te ontvouwen, dat daartegen groote staatkundige voordeelen overstonden, en dat de staatkundige invloed, zoo gewichtig voor de commerciële belangen van het koninkrijk, met den maatstaf gemeten werd der gewichtige rol welke hetzelfde te vervullen had voor het behoud van het Weener staten-stelsel. Het denkbeeld dat Nederland eenmaal alleen zou kunnen staan, en voor het behoud van het oorspronkelijke deel te wapen snellen, zonder physieken of zedelijken bijstand der waarborgende partijen, dit scheen voorzeker destijds niet mogelijk te zijn in de reeks der staatkundige combinatiën.

De terugkeer tot de oorspronkelijke grenzen van het oude Gemeenebest, gaf — zooals wij reeds zeiden —, voor't minst naar onze wijze van zien, aan Noord-Nederland eene grootere vrijheid in zijne buitenlandsche staatkunde, dewijl hetzelfde nu door niets anders gewaarborgd is, dan door de algemeene beginselen van het regt der volken, door het vertrouwen op eigene krachts-ontwikkeling, en, zijdelings, door de wederzijdse staatkundige en commerciële belangen van de ons omringende groote mogendheden.

Het laatste is vooral in overweging te nemen, omdat de beginselen van *les faits accomplis*, maar al te duidelijk hebben doen zien, dat het eerste daaraan ondergeschikt gemaakt wordt.

Wij vooronderstellen, dat men tegen de onmiddellijk voorgaande redenering zal inbrengen, dat de buitenlandsche staatkunde *de facto* gebonden wordt, door de verbindtenissen van Limburg met den Duitschen bond, en de dynastieke belangen van het regerende stambuis, met Luxemburg. Dit punt hebben wij geenszins buiten overweging gelaten, doch het heeft geen' grooten invloed uitgeoefend op onze wijze van zien, aangezien wij vermeenden, dat de diplomatie in den laatsten tijd zoo rijk in uitvlugten is geworden, dat zij ook hier wel middelen zoude weten te vinden. Dit punt was echter te teeder van aard, om onze denkbeelden deswege geheel en al vrijelijk bloot te leggen. Vervolgen wij derhalve.

Al moge het nu waarheid zijn, dat het verkleinde koninkrijk aan staatkundigen invloed veel verloren heeft, zou men

echter, onzes inziens, zeer dwalen, wanneer men daaruit de gevolgtrekking afleidde, dat het onbelangrijk of gering geschat werd door Duitschland, Frankrijk en Engeland. Zijne geographische ligging, de aard en de rijkdommen van het volk, zijne koloniën en uitgebreide handelsbetrekkingen, ja de rol die het vroeger met zooveel glans in het staatkundig verkeer der volken gespeeld heeft, zullen steeds de aandacht en belangstelling in eene groote mate tot zich trekken. En het is deze belangstelling, die, in krijgskundigen zin, aan dien staat een groot strategisch gewigt geeft. Frankrijk toch zal, in het geval dat het den handschoen in het strijdperk werpt, of dat het tot eenen strijd gedwongen wordt, dadelijk een oog gericht hebben op Noord-Nederland, welks bezit, hetzij duurzaam of tijdelijk, voor hetzelfde van het grootste belang is. Altijd toch zal het zich herinneren, hoe deszelfs grootste veldheer over de strategische belangrijkheid van Nederland dacht, en hoezeer hij in zijne plannen gedwarsboomd werd, toen de Nederlanders zich in 1815 onafhankelijk verklaarden, en de aarzelende Pruisen uitnoodigden den IJssel over te trekken. Welke gevolgen dezen stap had op den val van dat geduchte opperhoofd, is genoeg bekend.

Is Nederland nu, bij eenen vooronderstelden oorlog van Frankrijk tegen Duitschland, voor de eerstgenoemde mogendheid van zooveel strategisch gewigt; niet minder zal het dat wezen zoo voor de defensie van Duitschland, in het algemeen, als voor Pruisen in het bijzonder. Duitschland moet derhalve verzekerd wezen van den bijstand van Nederland, door een of een defensief verbond, of van deszelfs kraachtige verdedigbaarheid, in het geval dat het onzijdig wenschte te blijven.

Nadat de Weener waarborg ten opzichte van het oude koninkrijk der Nederlanden is vernietigd geworden, zijn er ook gevallen denkbaar, dat deszelfs nu vrijere staatkunde eene andere partij kiest, en bij eene zoodanige vooronderstelling, zou Duitschland er het grootste belang bij hebben, om zich van deszelfs bezit zoo spoedig mogelijk, het koste wat het wilde, te verzekeren. De commerciële belangen van het naar eenheid strevende Duitschland, en de oogmerken tot uitbreiding die men vrij algemeen aan Pruisen toekent, mogen wel eenige punten van ernstige overweging uitmaken (1). Men kan trouwens hier wel tegen inbrengen, dat Engeland het grootste belang heeft om de verwezenlijking van zulke oogmerken met al de kracht van zijn kolossaal staatkundig gewigt tegen te gaan, doch eene wijze en gezonde staatkunde dient naauwlettend alle mogelijke eventualiteiten in overweging te nemen, en te beoordeelen of die steun altijd werkzaam zal kunnen wezen, en

(1) Zij die de taktiek der Duitsche staatkundige en handels-periodieke pers, sedert de laatste twee jaren met aandacht hebben gadegeslagen, zullen dit ons gretig toestemmen.

hoe groot de *magt van aangeboden schadeloosstellingen kan werken*. Het eigenbelang toch heeft zich eenen te vasten zetel gevestigd bij het regt der volken, om er niet altijd op bedacht te wezen.

Hoe het dan ook zij, de wijzigingen die het voormalig koninkrijk der Nederlanden heeft ondergaan, en de meerdere staatkundige vrijheid die het daarmede is deelachtig geworden, hebben ook bedacht moeten maken op een stelsel van verdediging dat voor alle eventualiteiten is berekend, en dat, voor alle gevallen, aan hetzelfde de mogelijkheid verzekert om onzijdig te blijven: eene onzijdigheid die door een goed begrepen weêrstelsel alle partijen achting en ontzag inboezemt; een stelsel voor werkelijke oorlogsgevallen berekend, om zich zoowel oostwaarts als zuidwaarts te kunnen staande houden, dat de kern van het land zelfs tegen groote overmagt verzekert, en eindelijk, dat aan de *permanent georganiseerde mobiele strydkrachten, de grootstmogelyke vryheid van beweging toelaat*.

II. De finantiële toestand van het rijk heeft geene breede uiteenzetting noodig. Anderen, oneindig zaakkundiger mannen, hebben dit voor ons gedaan, en zijn in berekeningen getreden, welker deugdelijkheid, bij de onvolledige bekendheid met de officiële bescheiden, echter niet wel te toetsen is. Sommigen hebben dien toestand hopeloos verklaard; enkelen hebben dit met evenveel klem van redenen zeer overdreven genoemd. Voor den bezadigden en onbevooroordeelden beschouwer, is uit deze debatten genoegzaam licht verspreid, om zich aan de overtuiging vast te houden, dat die finantiële toestand, hoewel haghelijk, echter geenszins hopeloos is, wanneer er slechts genoeg vaderlandsche zin blijft bestaan om de handen krachtig ineen te slaan, tot opbeuring van het vertrouwen en tot redding. Die toestand is derhalve niet van dien aard, dat men lafhartig de staatshulk zou moeten onttakelen van de waarborgen harer onafhankelijkheid; iets dat gelijk zou staan met eene aanbieding, wie zich Nederland zou willen toeëigenen: Frankrijk of Pruisen. Intusschen is het maar al te waar, dat de finantiële krachten van het vaderland eenen grooten invloed uitoefenen op het defensie-stelsel dat gekozen zal worden, wanneer namelijk de te kiezen stelsels voldoende waarborgen opleveren, dat zij de *gezamenlyke oorlogsbelastingen* van den Staat omvatten. Zoo dit duidelijk, zonder omwegen, en zonder nevenbedoeelingen, met vaderlandschen zin kan aangetoond worden, dan is het Nederlandsche volk verplicht daaraan zijn zegel te hangen, dan kan, dan mag zijne vertegenwoordiging hare toestemming niet weigeren. Wij stemmen bij dat alles met den schrijver der *punten* geheel in, dat, hoe groot de invloed ook zij, welken de finantiële krachten van het rijk uitoefenen

op de keuze van eenig weêrstelstel, hieruit echter de stelling niet kan afgeleid worden, dat de volksvertegenwoordiging zich de magt kan toeëigenen om de berekeningen van het bestuur in den wind te slaan, en zonder overweging der behoeften, eene som te bepalen, waarnaar de defensie zou moeten geregeld worden. Bij eene dergelijke handelwijze, zouden de rollen verwisselen, en de delibererende kamer eene constituerende worden. En toch heeft men dit middel van bepaalde bezuiniging voorgesteld en aangeprezen. De Graaf van Rechteren is daarmede voorgegaan, de *Tydenoot* heeft Z. H. G. daarin nagevolgd, en wèl na menigmaal de Regering het verwijt gedaan te hebben, dat zij plan- en stelselloos te werk ging bij de voorziening in de defensie-vereischten. Door de Regering in deze de wet voor te schrijven, vergat men wellicht, dat men haar de verplichting oplag, stelselloos te handelen, en zich zonder overtuiging te *behelpen*. Het is daarom, dat wij later meer bepaald zullen aanwijzen, in hoeverre de toestand der geldmiddelen invloed heeft mogen uitoefenen.

III. Wij beginnen met te zeggen, dat wij onder *strydmiddelen* verstaan, alles wat tot de wapening en uitrusting van man, paard en vestingen behoort, de paarden zelve daaronder begrepen, en onder *strydkrachten*, de eigenlijke levende weêrbaarheid.

Het behoort onder de niet zeer troostgevende en wellicht ook niet genoeg gekende waarheden, dat de wijziging die het voormalige koninkrijk der Nederlanden heeft ondergaan, eenen allernadeeligsten invloed heeft moeten hebben op de strijdmiddelen welke de Staat bezat. Bij den blik op het 1ste punt van overweging, hebben wij reeds doen zien, welk gedeelte van het rijk men, in den eigenlijken zin, voor den oorlog *voorbereidde*; en dit zal voldoende wezen om te doen begrijpen, welk een schat van strijdmiddelen met dit voorbereidde gedeelte heeft moeten verloren gaan. Bij dezelfde redenering hebben wij tevens doen opmerken, dat er niet in diezelfde mate gedacht is geworden aan de noodzakelijkheid om *gelyktydig* de binnenlandsche defensie van het oorspronkelijke deel, evenzoo voor te bereiden, iets dat trouwens de staatskrachten van het nog vereenigde rijk misschien niet zouden hebben toegelaten. Zullen wij nu noodig hebben, in het breede te ontvouwen, wat de gevolgen waren der kriegsstaatkunde, die, in zekeren zin, der regering met de daarstelling van het koninkrijk was opgelegd geworden, vooral toen men het zuidelijk frontier van Noord-Nederland, plotseling in staat van defensie moest brengen? Zonder hier in stellige verzekeringen ons te verdiepen, gelooven wij echter te mogen zeggen, dat het in zekeren zin gelukkig was, dat de niet besliste quæstie van Belgiens onafhankelijkheid de regering nog voor een deel kon doen volgen de verdedigings-begrippen van het voormalige

rijk, namelijk, dat zij zich hoofdzakelijk had te bepalen tot eene zuidelijke grens-defensie. Slechts eene korte poos werd de aandacht op de Maas en Waal gevestigd, namelijk in den nazomer van 1832; doch wanneer men toenmaals had moeten overgaan tot de volledige oorlogsvoorbereiding van het binnenland, dan zou men, bedriegen wij ons niet, maar al te zeer ontwaar zijn geworden, dat de rijkdom van den Staat in strijdmiddelen beperkt was. Men heeft toen, het is waar, met noeste vlijt gearbeid, tonnen schats zijn besteed aan het daarstellen dier middelen, maar desniettemin bleef de behoefte voor eenen algemeenen volledigen weêrstand voorzeker te groot, dan dat zij door de beschikbare geldmiddelen konde bestreden worden. Onze schutter-officieren en vele aanzienlijke bezoekers onzer gewapende grenzen stonden, wel is waar, verbaasd over de massa oorlogsvoorraad die zij daar bijeen zagen, en leidden daaruit af, dat de Staat rijk in strijdmiddelen was; doch konden zij de natuurlijke behoeften voor eene uitgebreidere defensie kennen? Konden zij beoordeelen, hoeveel zelfs het bijeenverzamelde gedeelte dagelijks in waarde verminderde, hoeveel voorraad er nog noodig kon wezen, om het bij een ernstig gebruik te blijven aanvullen? Uit dit gebrek aan kennis omtrent de materiele behoeften eener defensie, vloeiden dan ook later de aanmerkingen voort, die bij de beraadslagingen over de budgetten gemaakt werden, dat men zich niet begrijpen konde, waarvoor de regering nog gelden aanvraag ter voorziening in de hier bedoelde voorwerpen, dewijl de magazijnen van den Staat moesten opgevuld zijn, na de ontwapening onzer grenzen! De schrijver der voorgaande punten heeft getoond, dat hij eenen dieperen blik geworpen heeft in deze zaak, door te bejammeren dat de *Oud' Soldaat* de artillerie-materiele kwestie niet verder ontleed heeft. Ook wij kunnen dit punt niet als een bijzonder onderwerp van speciale overweging kiezen, omdat ons dit voorzeker te ver van het doel zou afleiden, dat wij thans beoogen. Uit hetgeen wij echter over dit onderwerp gezegd hebben, zal men reeds genoegzaam hebben gezien, dat de strijdmiddelen waarover de Staat beschikken kan, door ons niet voldoende worden geacht, om de geheele uitgestrektheid van het rijk zoodanig van alles te voorzien, dat het met gerustheid eenen hardnekkigen kamp kan afwachten. In verband met de bekrompene geldmiddelen, heeft alzoo dit onderwerp eveneens invloed moeten uitoefenen op de keuze van een defensie-stelsel, zoodra de overtuiging slechts gevestigd was, dat die keuze geene nadeelige terugwerking konde hebben op de verdedigbaarheid zelve.

En, gesteld dat het rijk over eenen voldoende voorraad van strijdmiddelen konde beschikken, dan bleef er in alle gevallen nog te overwegen, of er genoegzame levende strijd-

krachten zouden te vinden zijn, om zich naar behooren van die middelen te bedienen, en daarbij moeten wij nu eenige oogenblikken verwijlen.

Het jaar 1831—52 heeft in zekeren zin eenen maatstaf geleverd voor eene begroting der levende strijdkrachten van het vaderland, evenzoo voor den tijd die noodig is, om ze behoorlijk toe te rusten en in beweging te brengen, en eindelijk voor de beoordeeling van derzelver innerlijke waarde, der wijze harer zamenstelling en aanvulling. Zonder nu in bijzonderheden te treden, iets dat door ons — zooals ieder krijgskundige begrijpen zal — niet kan gedaan worden, gelooven wij hier te mogen herhalen, wat wij onder anderen reeds over de hoegrootheid onzer strijdkrachten gezegd hebben, namelijk, dat men die kan bepalen op 100000 hoofden, bij eene mobilisatie van den 1sten ban der schutterij. In dien staat van volledigheid was het leger echter nog niet, toen het in Augustus 1831, na eene voorbereiding van ongeveer *negen maanden*, een deel afzonderde voor eene offensieve beweging. Dat deel bereikte nog geenszins de sterkte van 35,000 man, nadat al de vastigheden op de grenzen, en die welke wij nog in België in bezit hadden, behoorlijk bezet waren. Vijftien maanden daarna, namelijk in November en December 1832, had het leger zijne grootste getalsterkte bereikt. Het mag toen welligt de 100000 man met eenige duizende overschreden hebben, de zeemagt daarbij gerekend; wij gelooven echter dat men zich overigens wél moet wachten overdrevene berekeningen te maken. Eene oproeping van den 2^{den} ban der schutterij, met een gedeelte van den landstorm, had voor de inwendige verdediging nog een 30000 man *telle quelle*, kunnen doen organiseren, zoodat onze levende weërbaarheid ten hoogste tot eene sterkte van 140 à 150000 man had kunnen gebragt worden. Zegt deze getalsterkte echter wel veel, als men eenen ernstigen blik wil slaan op de krijgswaarde, vooral van het laatste aanvulsel, en op den tijd die er noodig zou geweest zijn, om ze in rang en gelederen te kunnen bewegen? Tegen eenen vijand als toenmaals tegen ons overstond, had het aantal en de opgewondene geestdrift van het oogenblik veel gewigt in de schaal gelegd, doch zou men wél handelen, nu nog met dienzelfden maatstaf te meten?

Wij gelooven ons niet schuldig te maken aan overdrijving of geringschatting, wanneer wij aannemen, dat er van November 1830 tot April 1831, alzoo *vyf maanden*, zijn noodig geweest om 70 à 80000 man behoorlijk te organiseren en eenigzins beweegbaar te maken, waarvan echter slechts 50 à 55000 man in staat waren om op dien oogenblik, in het open veld, met gerustheid tegenover den vijand gesteld te worden. Op dit punt toch, vergen wij iets meer dan die onzer staatslieden, die altijd met het droombeeld eener dappere onverwinnelijke schutterij schermen, en met hooge staatswijsheid vermeenen, ten deze een advies te kunnen geven, en daardoor juist toonen geene ware staatswijsheid te bezitten.

Voornamelijk valt hier te letten op den tijd die er noodig is geweest, om een gedeelte van het leger op eenen eenigzins krijgshaftigen voet te brengen, en dit was een tijdvak van *vyf maanden*. Het is waar, dat hier moet in aanmerking genomen worden, dat ook het staande leger, door de vroegere gebeurtenissen, zeer gedesorganiseerd was; doch aan den anderen kant dient men ook niet te vergeten, dat wij een

tijd beleefden, waarin het wikkend en wegend karakter der Noord-Nederlandsche bevolking, door eene onbegrijpelijke geestdrift, plotseling van aard veranderde, en zich door eene zeldzame voortvarendheid kenmerkte. Ook het gouvernementsmachine, dat van Julij tot November 1830, zoo stroef geloopen had, scheen in eens door de volksgeestdrift gesmeerd te wezen, en zonder wrijving eenen ongewonen voortgang van beweging erlangd te hebben. Mogen wij nu altijd, voornamelijk op het eerste, dien maatstaf aanleggen? Daarenboven mag men ook niet vergeten: 1°. dat men destijds kon beschikken over eenige vroegere ligtingen, die ten minste één jaar onder de wapenen hadden doorgebragt, en nog gedurende twee, drie en vier jaren, voor den tijd van eene maand, het geleerde hadden onderhouden; 2°. dat onze schutterijen van dien tijd, in hare zamenstelling hadden opgenomen een groot getal gediende soldaten! Welke verandering een tijdvak van bijna tien jaren, in de wijze van aanvulling (door bezuiniging geprovoceerd) onzer staande magt, en door het verlangen van het grootste deel onzer schutter-officiëren van dien tijd, om de schutterdienst vaarwel te zeggen, kunnen te weeg brengen, zullen wij niet in het breede behoeven uit te meten. Wij gelooven te kunnen volstaan met te beweren, dat onze tegenwoordige schutterij niet meer de elementen tot eene zoo spoedige wapengeoefendheid bevat, als de schutterij bezat in den nazomer van 1830; zoodat, alles wel berekend, de tijd van *twee à drie maanden*, voor de *voorloopige* organisatie en het bereiken eener zekere hoogte van wapen- en dienstgeoefendheid, niet kan beschouwd worden als te groot aangenomen voor elk denkbaar oorlogsgeval.

Wij hebben ook gezegd, dat de jaren 1830—1831 den denkenden krijgsmann eenen maatstaf hebben geleverd voor de beoordeeling der intrinsèque waarde onzer volkswapening. In eenen vroegeren jaargang hebben wij deswege onze gedachten uitvoerig ontvouwd en zullen er nu niet op terug komen. Genoeg, voor allen die oogen en die eenige kennis van zaken hadden, was het eene gulde les, dat de wet op onze schutterijen een staatkundig misgehoorte geweest is, waarvan de nadeelige gevolgen alleen zijn voorgekomen door de geestdrift van het volk, die zelfs de werkkraft van het bestuur was vooruitgesneld. En wee het land, wanneer onze staatsmannen en wetgevers op de gerustheid inslapen, dat bij voorkomende oorlogsgevallen zich alles weder zóó zal schikken, als in die jaren van materiëlen rampspoed en zedelijke kracht! De geheele zamenstelling onzer schutterij zondigt aan kapitale gebreken, en de veranderde wijze van aanvulling onzer staande armee heeft die gebreken verhoogd. Een hoofdgebrek, waarop wij voornamelijk voor ons doel moeten drukken, is *de tyd die er noodig zal wezen*, ze op eenen voet te brengen, geschikt om ze met eenig vertrouwen tegen den vijand te voeren.

Intusschen zal het bij *goeden wil en eendragtig streven* van het Nederlandsche volk, welligt mogelijk wezen, om in eenen korteren tijd een zestal bataillons van den *eersten* en *tweeden ban*, gekozen uit de schutters die vroeger gediend hebben, mobiel te maken, indien men namelijk over geheel of gedeeltelijk geoefende kaders zoude kunnen beschikken, ten einde deze te voegen bij de bezettingen dier vestingen of vastigheden, welke allereerst van alles moeten voorzien worden.

Wenden wij nu een blik op de zoogenaamde staande armee, en wel zooals die tegenwoordig georganiseerd is. Daarbij zal

men zonder overdrijving mogen aannemen, dat men in den tijd van twee à drie weken, het leger op de organieke sterkte zal kunnen brengen, namelijk van 30 à 35000 man; maar aangezien wij de reserve geenszins als combattanten rekenen, en het noodzakelijk achten, dat ook de vier vroegere ligtingen, dadelijk mede in de gelederen treden, om in dienzelfden tijd een mobiel armeerkorps van 15000 man te vormen, zal men al dadelijk eene groote krachtinspanning moeten aan den dag leggen, om het half en het geheel ongeoeffende gedeelte van het staande leger, met een surplus van vier weken, zóó verre te brengen, dat het mobiele, in behoorlijke wapenverhouding, ingedeelde armeerkorps eene sterkte van 25000 man verkreeg, en de overige 50000 man in *die* onzer grensvastigheden verdeeld werden, welke uit een strategisch oogpunt zouden moeten medewerken tot eenen eigenlijken centralen weerstand. Later zouden uit deze 50000 man, twee mobiele brigaden, elk van ongeveer 4 à 5000 man, kunnen worden zamengesteld (1).

Wanneer wij in den loop van zes weken tot dit resultaat kunnen komen, aannemende dat men daartoe elken dag, als het ware een stap nader komt, dan vermeenen wij dat de stoutste berekeningen van het bestuur met den besten uitslag bekroond zouden zijn. Hoezeer nu de oorlogen in den tegenwoordigen tijd zich niet lang te voren aankondigen, mogen wij echter vooronderstellen, dat een groot gedeelte van den tijd van zes à zeven weken, die wij noodig hebben geacht om eenigen samenhang te brengen in het staande leger, als tijd van voorbereiding zal kunnen beschouwd worden, zonder de aandacht buitenlands te veel op te wekken.

Terzelfder tijd zou men met vele voorbereidingen werkzaam kunnen wezen tot het bijeenroepen der schutterijen, ten einde die bij de werkelijke uitbarsting van den oorlog te kunnen verzamelen, of wel reeds dan, wanneer er geen beweegredenen meer bestonden, om eene geheele mobilisatie der weerbaarheid te verbergen. Een punt van het grootste gewigt komt daarbij al dadelijk in overweging, namelijk, dat het stelsel van noodzakelijke bezuiniging de kaders van het staande leger beneden hetgeen voor de dienst vereischt wordt zullen hebben verminderd, zoodat er eene verdubbelde krachtinspanning zal noodig wezen, om daarmede het staande leger *telle quelle*, behoorlijk voor te bereiden, terwijl er zelfs dadelijk kaders zullen te kort schieten, om ook de vroegere ligtingen in te deelen. De mobielmaking onzer gebrekkig zamengestelde schutterij vordert echter eene deskundige hoofdleiding, daarenboven een ruim tijdvak, en eene tegen alle aanrandingen verzekerde ruimte. De volstrekte onmogelijkheid, om met den voet, waarop de bezuinigingen het leger zullen brengen, actief dienende hoofd-

(1) Een gedeelte der in de strategisch werkende grensvestingen in bezetting gelegde staande armee, met eenige keur-bataillons der schutterij later versterkt, zal in elk dezer vestingen mobiele kolonnen moeten vormen, om daaruit op bepaalde vereenigingspunten behoorlijk ingedeelde halve en geheele brigaden, van alle wapenen te kunnen zamengesteld, om zodoende, in verband met het mobiele armeerkorps, offensief te kunnen handelen. Dit punt wordt hier slechts bij wijze van noot aangehaald, omdat het zijdelings behoort tot de opsomming der mobiele strijdkrachten, terwijl er later op zal worden teruggekomen, als zijnde een argument voor de groote voordeelen, die de vrijheid van beweging van een goed zamengesteld mobiel korps, bij de defensie zal opleveren.

andere officieren, voor de mobielmaking der schutterijen te kunnen afzonderen, zal toevlugt moeten doen nemen tot diegenen onzer officieren, welke door het onstaatkundig te ver drijven van het stelsel van bezuiniging, op pensioen zijn gesteld; en gerustelijk durven wij beweren, dat men bij eene eventuele mobilisatie, meer nog dan in 1850, behoefte zal gevoelen aan officieren uit het staande leger, met kennis en geestkracht beziel, om de tijdruimte van voorbereiding, die toenmaals op zijn minst vijf maanden bedroeg, te bekorten. Zowel daarvoor, als voor de mogelijkheid om uit het hart des lands, langs de kortste operatielinien, met de bedreigde punten in gemeenschap te komen, de mobiele strijdkrachten te kunnen aanvullen en gelijktijdig de hoofdbron-aderen van ons onafhankelijk volksleven in behoorlijken staat van tegenweer te stellen, zal het noodig wezen, dat de eerst bijeen te roepen schutterij van den 1sten ban uit de Provinciën Zuid- en Noord-Holland, Utrecht, Vriesland en Groningen, en gedeeltelijk uit Gelderland, Overijssel en Drenthe, zich in de provincie Utrecht concentreere, terwijl die uit de overige provincien, in de vestingen en vastigheden aldaar gelegen, kunnen te zamenge trokken en voorbereid worden, om een actief deel der defensie uit te maken. Het geheel getal waarover, in het eerste tijdvak zal kunnen beschikt worden tot voorbereiding, zal voorzeker niet meer dan 50000 schutters zijn. Hoeveel er daarvan tusschen Utrecht en Amersfoort, in een tentleger zouden kunnen vereenigd worden, om ze dadelijk voor een meer actief vermogen dienstbaar te maken, zou met de tegenwoordige organisatie niet wel vooraf te bepalen wezen. Beperkt men zich echter alleen bij eene begroting der hoofdelijke sterkte, iets dat echter, naar onze wijze van zien, niet veel zegt, dan zoude men kunnen aannemen, dat er in den tijd van twee maanden 85000 man in rang en gelederen kunnen staan, tot defensie van het land, terwijl 25000 man schutterij van den eersten en tweeden ban in formatie bleven, om successief aan te vullen, wat de centrale ruimte van defensie verliet.

De strijdkrachten van den Staat, in extenso genomen, begrooten wij alzoo op 110000 man landtroepen en 4 à 5000 hoofden voor de zee, die bij de defensie mede een werkzaam deel zullen uitmaken.

Wanneer men nu alleen let op de hoofdelijke sterkte, dan biedt deze begroting, daarbij gerekend de groote, ja onberekenbare voordeelen van de bodemgesteldheid, bij een goed en doelmatig gebruik onzer bestaande vastigheden, in verband met die er nog noodig geacht worden voor eene goede defensie, eene magt aan, die, goed gebruikt, de onafhankelijkheid van den Staat, zelfs tegen groote overmagt zoude kunnen verdedigen. Zij zou ook — wanneer wij ons niet bedriegen — in evenredigheid staan met onze *strydmiddelen* en overige staatskrachten; zij zou voldoende wezen om eene aangename onzijdigheid, tegen wie dan ook, onschendbaar te bewaren; terwijl zij tevens vertrouwen zoude inboezemen aan die der krijgvoerende mogendheden, die het meeste belang er bij hebben dat Nederland ongeschonden bleef; zij zou eindelijk aan die mogendheid of mogendheden, waarmede Nederland zich verbond, eene kracht aanbrenge van eene grootere dan gewone waarde.

Zoo men nu echter de krijgswaarde van het $\frac{2}{3}$ dezer magt, in de eerste drie maanden der bijeenroeping, aan de krijgs-

krijgskundige ondervinding zoude willen toetsen, dan voorzeker zou men bij eene diep doordachte krijgskundige beschouwing minder gunstige resultaten verkrijgen. Wij willen echter aannemen, dat die krijgswaarde kan verhoogd worden, zelfs bij de eerste oproeping, als onze staatsmannen, eenmaal het belang der zaak ingezien hebbende, bij eene wijziging der bepalingen van de grondwet nopens de defensie, ook de volkswapening op doelmatiger grondslagen zullen hebben overgebragt.

Aannemende dat een welbegrepen en staatkundig bezuinigingsstelsel, een dusdanig gunstig resultaat, kan voortbrengen, ook dan nog zal het passieve stelsel van defensie van dien aard moeten wezen, dat het *de concentrering der volkswapening en eene volledige vryheid van beweging voor dat gedeelte onzer actieve weérbaarheid toelaat, dat reeds dadelijk het open veld zoude moeten kiezen voor het tooneel van zyne werkkracht*. Eene dusdanige concentratie toch zal moeten strekken, om in den kortst mogelijken tijd, het zoo hoog noodige ensemble en vooral vertrouwen te brengen in al de elementen onzer levende weérbaarheid, terwijl de concentrerings-ruimte, door natuurlijke en kunstmatige passieve versterkingen, zoodanig zoude moeten verzekerd wezen, dat zij aan de te wapen snellenden het onwankelbaarste vertrouwen inboezemde, dat, hoe hoog de nood ook klom, dat gedeelte toch altijd een onverwinbaar toevlugtsoord zou blijven, waarin men eenen gunstigen keer der omstandigheden zou kunnen te gemoet zien.

IV. Wij zullen niet lang behoeven te verwijlen bij den toestand en de uitgestrektheid onzer grenzen. Een ieder toch kan op de kaart, van boven Sluis in Staats-Vlaanderen, de geheele zuidelijke grenslijn met het oog volgen tot Vaals, en van daar noordwaarts, langs den Dollert, tot aan de Noordzee, en deze linie volgende, langs de noordelijke eilanden bij den Helder, zijne blikken weder zuidwaarts tot aan het punt van uitgang rigten. Hij kan de rij van vastigheden in of nabij deze grenslijn tellen, en, zelfs met eene zeer geringe topografische en statistieke kennis, den toestand dezer grenslijn beoordeelen. Eene dusdanige beschouwing zal hem, bij eene voorafgaande overweging der strijdkrachten en strijdmiddelen, waarover de Staat zou kunnen beschikken, reeds dadelijk overtuigen, dat, al ware deze grenslijn door eenen onbeladderbaren Chineschen muur gesloten, er eene verdubbelde hoeveelheid van strijdmiddelen en strijdkrachten zoude noodig wezen, dan die werkelijk ter beschikking staan, om gelijktijdig op alle punten eenen aanval te kunnen tarten. Het gevoelen zal hij niet kunnen aannemen van hen, die van de vooronderstelling uitgaan, dat wij oostwaarts door Pruisen en Duitschland, westwaarts door Engeland zullen gedekt wezen, en dat men dus alleen aan de verdediging der zuidelijke grenslijn moet denken, met dat gedeelte der binnen-oostergrens, die door eene snelle overvleugeling tusschen Pruisen en de defenderende armee zoude kunnen bedreigd worden. Dit toch zou geenszins alle oorlogsgevallen omvatten, die, na de bepaalde wijziging van het voormalig koninkrijk, denkbaar zijn. Uit een en ander zal hij tevens hebben afgeleid, dat men altijd er op zal moeten voorbereid wezen van door overmagt te worden aangevallen, en wel op meer dan één punt.

De allereerste gedachte die bij den, zelfs niet-krijgskundigen,

na zulke beschouwingen moet oprijzen, zal voorzeker wezen, dat men in elk denkbaar oorlogsgeval, in de noodzakelijkheid zal komen, om gedeelten van den vaderlandschen bodem, zonder daadwerkelijke verdediging, tijdelijk over te laten aan den vijand; verder dat bij eene dusdanige prijsgeving, in alle gevallen, de bewoners dier gedeelten, op eene meer verschoonende behandeling van den vijand zullen kunnen rekenen, dan wanneer zij bij eene ontoereikende defensie van het geheel (waartoe men toch, uit gebrek aan voldoende strijdkrachten, zou moeten komen), in handen aan den vijand gelaten werden.

Eene tweede gedachte, die zich voorzeker even overtuigend voor den geest van den eenigzins denkenden beschouwer moet voordoen, zal wel zijn de gelijksoortigheid in zekeren zin van onzen defensieven toestand met die van Frankrijk, vooral bij eene vergelijking van *alle onze oorlogsbelangen (corrélation défensive)* met de oorlogsbelangen van dat rijk, in het geval, dat het door eene coalitie werd aangevallen en zich verdedigen moest. Dat eene dusdanige vergelijking alleen zou steek houden voor het eerste tijdvak onzer defensie, wanneer wij namelijk nog door geenen belanghebbenden bondgenoot waren bijgesprongen, beâmen wij zeer goed; maar ook even goed begrijpen wij de dringende noodzakelijkheid, om van eene dusdanige vooronderstelling uit te gaan, zonder welke men een voornaam oorlogsgeval buiten rekening zou stellen.

Wij willen niet langer bij dit punt blijven stilstaan, aangezien wij als van zelve hierop moeten terugkomen in de navolgende beschouwing.

Wij gaan nu over tot het maken van eenige gevolgtrekkingen uit de voorgaande redenering afgeleid, en tot het betoog dat eene centrale defensie van het land alle mogelijke oorlogsbelangen van Nederland omvat: eene defensie, waarvan het hoofdenkbeeld — zoo als men zegt — door onzen Koning en Veldheer is ontworpen. Zij ligt voor 't minst geheel in Hoogstdezelfs karakter, dat zich met al de kracht eener krijgs- en staatkundige overtuiging zoude verzetten tegen eene lijdelijke, tot niets dan tot onderwerping voerende verdediging, en dat in eenen snellen, goed ineengrijpenden bewegings-krijg, zich in al deszelfs Veldheershoedanigheid zou ontwikkelen voor de redding en het behoud van het lieve Vaderland.

(Het slot hierna).

IETS OVER DE PATROON VOOR HET INFANTERIE-SLAGGEWEER.

Een met de letters J. D. M. geteekend stukje van slechts weinige regelen, voorkomende in den *Militairen Spectator* der maand Julij II., heeft ten doel om de ondoelmatigheid aan te toonen van de tegenwoordige infanterie-patroon, in zooverre het slaghoedje daaraan verbonden is. De steller verlangt het slaghoedje van de patroon gescheiden te hebben, ten einde het geweer eerst te kunnen laden, en daarna, bij het vaardig maken, het slaghoedje op te zetten. Wij zouden welligt ons gevoelen over dit onderwerp voor ons gehouden hebben, of althans de uiting daarvan tot nog rijpere ondervinding hebben opgeschorst, omdat de door J. D. M. geopperde bedenkingen niet gewichtig genoeg schijnen te zijn, om eene verandering in het vastgestelde model uit te lokken, doch vermits die bedenkingen in den *Militairen Spectator* opgenomen zijn geworden, en omdat wij aan het behoud van het tegenwoordige model veel waarde hechten, zij het ons vergund de onderstaande regelen aan dit voor de infanterie belangrijke onderwerp toe te wijden.

Er bestaat wel degelijk een groot nut in, dat het slaghoedje aan de patroon bevestigd is, ofschoon de steller van het artikel beweert — voorzeker een weinig te gewaagd — dat men zulks niet inziet.

Niet alleen in ons leger, maar ook in andere, waar de slaghoedjes afzonderlijk zijn, beschouwt men de vereeniging van patroon en hoedje, als eene hoogstbelangrijke vereenvoudiging in de uitdeeling en in de behandeling der munitie. Zoo is in Frankrijk de afzondering van patroon en hoedje nog niet als vast beginsel aangenomen, doch slechts in afwachting dat er eene doelmatige wijze van verbinding gevonden worde (1). De wapening en de munitie van den infanterist (wij bedoelen daarmede onze infanterie, welke voor een groot gedeelte uit lotelingen bestaat, en niet de zoogenaamde jagers of scherpshutters) moeten zoo eenvoudig mogelijk zijn; om te laden en vuren moet hij weinige, vooral geene kleine voorwerpen in de handen behoeven te nemen; het omslagtige moet zooveel mogelijk vermeden worden; en niettegenstaande dezen hoofdregel, zoude men de munitie, welke thans uit één geheel bestaat, in twee deelen gaan splitsen; men zoude daarenboven den infanterist, die reeds met zoovele bergplaatsen behangen en als bedekt is, weder met eene geheel nieuwe gaan belasten! Immers eene bergplaats meer, is voor hem eene zorg, een onderhoud te meer. Voor de reserve-slaghoedjes is geene afzonderlijke bergplaats noodig, zelfs dan niet, wanneer elk soldaat daarvan behoorde voorzien te zijn: iets hetgeen wij betwijfelen, omdat het gebruik dier hoedjes slechts zelden te pas komt, en het dus voldoende zoude zijn, om ze alleen aan de onder-officieren en korporaals uit te deelen, die ze in hunne patroontasch konden bergen. Wij zeggen dat het gebruik der reserve-hoedjes slechts zelden te pas komt, en wij beweren zulks op grond der ondervinding, vermits wij bij de schijf-schietoefeningen meer dan eens 400, 500 en meer schoten hebben zien doen, zonder dat er een enkel reserve-hoedje gebruikt werd.

Na aangehaald te hebben dat er in de vereeniging van patroon en slaghoedje eene groote en vrij algemeen erkende nuttigheid bestaat, moeten wij de door J. D. M. daartegen ingebrachte bedenkingen trachten te wederleggen. Eene derzelve is: dat het neêrbuigen van het hoofd om het slaghoedje op het schoorsteentje te kunnen plaatsen en den haan daarop neder te laten, den soldaat veel te lastig valt. Het komt ons voor, dat die bemerkning moet gemaakt zijn gedurende het onderwijs der rekruten in de lading in elf tempo's met bewegingen, waarbij de man noodwendig lang in elke positie staan blijft. Althans wij hebben bij den eenigzins geoefenden soldaat, die eene gezwinde lading verrichtte, nimmer de minste vermoedigenis opgemerkt, als hij tot voorschreven einde het hoofd gedurende eenige oogenblikken neêrgebogen hield. De lezer beoordeele overigens zelf, of dit bezwaar belangrijk genoeg is, om de afzondering van patroon en hoedje voor te stellen.

Dat het onvoorzigtig nederlaten van den haan het slaghoedje kan doen ontploffen, is iets dat wij moeten toestemmen; doch waartegen wij aanvoeren dat men in de behandeling van een vuurwapen, steeds met de noodige voorzigtigheid moet te werk gaan. Dit zal in den oorlog wel niet altijd kunnen geschieden, en men zal gewis ontijdige ontbrandingen van slaghoedjes zien plaats hebben; doch wij kunnen niet aannemen, dat de afzondering der slaghoedjes, dit bezwaar zal opheffen, omdat wij in het denkbeeld verkeeren, dat de soldaat in den werkelijken oorlog, dat is, voor den vijand of in diens vermoedelijke nabijheid, zijn geladen geweer reeds bijtijds met het slaghoedje moet wapenen, en daarmede niet zal mogen wachten tot hij vaardig maakt. Immers, als hij in het gevecht den vijand voor zich heeft, als hij op schildwacht of in het algemeen op de voorposten is, en omtrent 's vijands nabijheid in het onzekere verkeert, dan moet hij, om strijdvvaardig te heeten, onmiddellijk kunnen vuren; dan moet hij, behalve het spannen van den

haan, geene voorbereidingen meer te doen hebben. Derhalve zal men in den oorlog, met afzonderlijke slaghoedjes toch van den regel moeten afwijken om dezelve eerst bij het vaardig maken op te zetten; de soldaat zal zulks reeds vroeger bij wijze van voorzorg moeten doen; hij zal den haan of het hoedje moeten nederlaten als de lading reeds in den loop is! Wij vragen nu, volgens welk stelsel er in den oorlog, door het onvoorzigtig nederlaten van den haan op het slaghoedje, het meeste gevaar zal bestaan?

Nopens den spoed in het laden en vuren, zij het navolgende gezegd: Wij hebben daaromtrent herhaalde proeven bijgewoond. Men plaatste twee schutters naast elkander voor de schijf; de een had slagpatronen volgens model, de ander had patronen en hoedjes afzonderlijk; wij hebben het voordeel nu eens naar deze, dan eens naar de andere zijde zien overhellen, zoodat de zaak voor ons onbeslist gebleven is. Evenwel, al verklaarde het voordeel zich voor dengenen die de hoedjes eerst bij het vaardig maken opzet, dan nog zou de tijdwinst luttel zijn en ons niet belangrijk genoeg voorkomen om de tegenwoordige slagpatroon te veranderen.

Eene bedenking welke niet door J. D. M. gemaakt wordt, maar die wij door anderen hebben hooren opwerpen, is het vervoer der slagpatronen in de kaissons. Wij meenen echter dat het Departement van Oorlog, alvorens deze munitie in te voeren, nopens het vervoer in kaissons, proeven genomen en geruststellende resultaten bekomen heeft. Mogten er te dien opzichte nieuwe bedenkingen ontstaan, dan zoude wij andere behoevemiddelen beproefd willen hebben, alvorens er toe over te gaan om de slaghoedjes van de patronen af te zonderen, omdat wij dit als een werkelijk nadeel, als een achteruitgang van de infanterie zouden beschouwen. Wij herhalen het, de met het slaghoedje verbonden infanterie-patroon maakt het gebruik van het percussie-geweer, zelfs voor den minst handigen soldaat, gemakkelijker; de uitdeeling en de behandeling eener zoodanige munitie is eenvoudig, en de soldaat heeft tot bewaring derzelve maar eene bergplaats noodig. Deze voordeelen zijn waar en belangrijk, terwijl de tot nu toe daartegen geopperde bezwaren, of te weinig beteekenend zijn, of in het tot verbetering voorgedragene teruggevonden worden.

Wij hebben bij de schijf-schietoefeningen den soldaat met aandacht gadeslagen, thans nu hij in de behandeling van het slaggeweer door gewoonte en door oefening bedreven en vlug is geworden. Als hij dan in de eene hand het geweer, en in de andere hand de volledige munitie houdt, zoodat hij wapen, kogel, kruid en ontvlammingsmiddel op het gemakkelijkst en kort bij elkander heeft; als hij de lading op eene eenvoudige en voor den minst handigen uit te voeren wijze bewerkstelligt; als het vuur geven — onafhankelijk van weêr en wind — bijna als onfeilbaar te beschouwen is, dan meenen wij het infanterie-geweer en de infanterie-munitie in eenen gewenschten staat van volkomenheid voort ons te hebben. Ja, de invoering van het slaggeweer is voor het wapen der infanterie eene niet genoeg te prijzen verbetering! Die verbetering is hier des te opmerkeliijker, omdat het aan ons Militair Bestuur is mogen gelukken, om, voorgelicht door de in andere legers reeds opgedane ondervinding, het gebruik van het percussie-geweer in eens naar vaste en goede grondslagen voor te schrijven. Wij zouden uit dien hoofde wenschen, dat men thans aan de zucht naar verbetering, welke wel eens in eene zucht naar verandering kan onttaarden, eenigermate perkstelde. Wij zouden meenen dat het tijdstip voor de infanterie daar is, om de voorloopig ingevoerde wijze van lading als vast beginsel aan te nemen, opdat men zich in ernst op eene bepaalde behandeling van het slaggeweer kunne toeleegen, en bij de vorming van bekwame schutters niet langer door het opsporen van bezwaren afgeleid worde.

Eenige Officieren der Infanterie.

Met zeer veel genoegten plaatsten wij dit wêlgeschreven verloop, als bewijs onzer onpartijdigheid in deze zaak, waarover, onzes inziens, de officieren der infanterie het meeste geregtigd zijn uitspraak te doen;

(1) Zie de franche *Spéctateur Militaire* over Mei 1843, bladz. 247. Het is ons niet bekend of men de verbinding door middel van koperdraad, aldaar beproefd en afgekeurd heeft.

terwijl eene langdurige ondervinding later in hooger ressort zal beslissen. Geen der heeren infanterie-officieren heeft echter nog gewag gemaakt van den tijd die er benodigd is tot de vervaardiging der patronen met de hoedjes, in vergelijking met die zonder hoedjes, vooral met onbedrevene arbeiders, zooals men ze in oorlogstijd, bij de groote behoefte van infanterie-patronen, moet vooronderstellen; en dit is een gewichtig punt van bedenking: Voor zooveel wij die verhouding tot nu toe hebben kunnen nagaan is zij als $1:2\frac{1}{2}$ à 3.

De Redactie.

HET HANNOVERSCH MILITAIRE WETBOEK

OVER

HET TWEEGEVECHT.

De bepalingen omtrent het tweegevecht tusschen militairen, zijn vervat in § 222—224 van het 4de hoofddeel. In § 66 echter, wordt reeds gesproken over eene bijzondere categorie van het tweegevecht; namelijk, wanneer de beweegredenen voortvloeien uit dienstbetrekking of dienstverplichting, waarmede de krijgstuft gemoeid is.

Dáár wordt o. a. bepaald, dat diegenen die zijne meerderen in rang, uithoofde van dienstbetrekking, tot een tweegevecht uitdaagt, met vesting-arrest voor den tijd van één jaar, en wanneer de uitdaging herhaald wordt na afloop van die straf, met demissie zal gestraft worden. In § 222 a wordt gezegd, dat in geval een meerdere in rang in een dusdanig geval de uitdaging aanneemt, hij wegens miskennen van zijn eigen dienstgezag, met demissie zal worden gestraft; b. dat diezelfde straf zal worden toegepast op degenen welke eene uitdaging tot tweekamp aanneemt, voortgesproken uit de vervulling van eenen dienstplicht.

De tweegevechten, die uit of van wege dienstbetrekkingen of dienstplichten mogten voortkomen, worden alzoo als hoogst strafbaar beschouwd, zelfs, zoo het schijnt, tusschen militairen van denzelfden rang, zooals men uit de bepaling b. moet opmaken; ofschoon dáár niet gesproken wordt over eenige strafbepaling voor den uitdager.

§ 225 verklaart de overige categoriën van het tweegevecht, als strafloos, wanneer ze hebben plaats gehad overeenkomstig de bepaald voorgeschrevene *wetten der eer*, en wanneer de standgenooten daarin eene uitspraak hebben gedaan.

Deze § luidt als volgt: «Bij voorkomende tweegevechten, zullen de straffen, daartegen bepaald voorgeschreven in het algemeene Criminele Wetboek, art. 174 tot 177, niet op officieren van toepassing zijn, wanneer het tweegevecht is voortgesproken uit eene krenking der eer, en wanneer die krenking door de uitspraak van een eergeregt, uit standgenooten zamengesteld, verklaard is van dien aard te zijn, dat zij op geen andere wijze dan door het tweegevecht is te herstellen, en wanneer het daardoor ontstaan duel heeft plaats gehad in tegenwoordigheid van twee getuigen of secondanten en een wondarts.»

De bovenbedoelde § wettigt dus de zoogenaamde regeling tot instandhouding van de eer, bij het Hannoversche leger in gebruik; dewijl toch de uitspraak van het eergeregt zich gronden moet op de bepalingen welke in die regeling voorkomen. Daarin zijn voor den officiersstand drie voornaamste bepalingen opgenomen, te weten:

1°. In de meeste gevallen van eer wordt de gekrenkte eer door een daadwerkelijk plaats hebbend tweegevecht hersteld;

geene bepaalde gevolgen van het gevecht worden daartoe gevorderd; het doel is bereikt, zelfs ook zonder verwonding.

2°. Zware beleedigingen kunnen alleen door bloed worden afgewasschen; de gekrenkte eer zal derhalve dan eerst hersteld zijn, wanneer er eene aanmerkelijke verwonding (schampschoten, kneuzingen niet te rekenen) uit het tweegevecht gevolgd is.

3°. Sommige beleedigingen zijn van zulk eenen ernstigen aard, dat de eer niet anders te herstellen is, dan door den dood van een der partijen. Er zijn alzoo gevallen, waarin bij afspraak en regeling van het tweegevecht, de dood van een der partijen, tot herstel der eer, bepaald kan worden, en zich werkelijk grondt op de wettelijke bepalingen tot instandhouding van de persoonlijke eer.

Deze bepalingen worden in der daad door § 223 van het Militaire Wetboek erkend en aangenomen; van geene beperking hoegenaamd wordt eenig gewag gemaakt; zij zegt zelfs nog meer, aangezien zij al de in artikel 175 van het algemeene Criminele Wetboek opgesomde gevallen van (onvermijdelijke) tweegevechten, voor strafeloos verklaart; zoodat de overblijvende partij, bij een, volgens bovenstaande bepalingen, gehouden tweegevecht, waarbij de ander gedood is, voor niet strafschuldig wordt verklaard.

De Hannoversche militaire wetgever heeft veel zedelijke kracht aan den dag gelegd, maar welligt nog meer overtuiging van de onmogelijkheid, om in dit gewichtig vraagstuk, waarbij wettelijke straf aan den eenen, en eene maatschappelijke eeroosverklaring aan den anderen kant staat, een middenweg te kunnen kiezen. Moed behoorde er toe, om de geheele waarheid uit te spreken, en voor strafloos te verklaren een duel, dat volgens de bestaande bepalingen omtrent het instandhouden van de personele militaire eer, voor onvermijdelijk verklaard was. Welligt, en dit is het waarschijnlijkste, heeft de wetgever alleen uit het gezigspunt van het militair verkeer, eene stoute proeve willen nemen, om de tweegevechten te verminderen of moeilijk te maken door de formaliteiten, en zoodoende aan de opgewekte driften tijd tot bezinning te geven. Uit dit standpunt laat zich dit alles regtvaardigen, vooral voor hen, die al de gevolgen kennen welke den militair te wachten staat die eene uitdaging afslaat. De zaak uit een crimineel staatkundig standpunt overziende, dan zal men zich moeten afvragen, of de ervaring niet zal moeten leeren, in hoeverre deze stap als te gewaagd is te beschouwen. Voor de studie van het criminele regt zal het van belang wezen te weten, welke gevolgen deze wetsbepaling zal hebben; vooral zal het van gewigt zijn te zien, of men met het sanctionneren van de hier medege-deelde bepalingen der eerkrenking, niet te verre is gegaan, en of zij, in dat opzigt, niet eene wijziging vorderen zullen.

Aan de redactie van den Militairen Spectator!

De welwillende nota, gevoegd onder mijn verzoek over de *afrigtingsmethode Baucher*, ten onregte in het laatste nummer door den corrector *Ry-methode* genoemd, geeft mij aanleiding om aan de redactie ter lectuur te zenden, de correspondentien nog onlangs ontvangen van de heeren *Baucher*, *Seiller* en den kapitein *de Gaujal*, aide-de-camp van Z. Exc. den luit.-generaal *Oudinot*. Daaruit zal de redactie ontwaren hoe de zaken in Frankrijk en op eenige plaatsen in Duitsch-

land, ten opzichte van de bedoelde methode staan, d. i. verre van ongunstig te wezen. Eene partij die tegen deze nieuwigheid hare beste krachten aanwendt, zooals elke nieuwigheid hare hevige bestrijders vindt, is het gelukt, om de algemeene invoering van het stelsel *Baucher* te vertragen. Intusschen doet deze correspondentie tevens zien, dat de kansen van te slagen niet minder groot zijn, en dat de correspondent van de Pruisische Staats-Courant, zeer bezijden de waarheid is gebleven. Het doet mij leed, dat deze geheele correspondentie niet kan publick gemaakt worden, omdat daarin een derde persoon betrokken is, die voor als nog zijn verslag, omtrent zijne bevinding der zaak, betreffende de afrigtingsmethode *Baucher*, niet zal hebben ingezonden. Intusschen verzoek ik de Redactie, wel te willen opnemen het aangestipte gedeelte uit den brief des heeren *Gaujal*, die hier als autoriteit mag beschouwd worden:

« Paris, 31. Juillet 1851. »

« Les bruits dont vous me parlez relativement à la méthode *Baucher*, n'ont aucun fondement. Voici l'état des choses: Le ministre de la guerre n'a point encore prononcé d'une manière définitive. Un essai sur une grande échelle a eu lieu cet hiver à l'école de cavalerie. Les capitaines instructeurs de tous les corps de cavalerie et d'artillerie, ont été appelé à Saumur ou à Paris pour étudier la méthode, et tous ces officiers ont été consultés sur la méthode et le plus grand nombre des rapports est favorable à la méthode. Enfin, le ministre a donné l'ordre de dresser les jeunes chevaux dans tous les régiments de troupes à cheval, d'après la nouvelle méthode, et les inspecteurs généraux d'armée en 1845, doivent faire connaître leur opinion sur les résultats obtenus. Le ministre ainsi éclairé prononcera en toute connaissance de cause. »

« Toutefois, on n'est par disposé à admettre dans l'armée toute la méthode d'équitation *Baucher*, parceque les moyens employés, par le travail de haute école, les attaques par exemple, exigent plus de tact et de finesse qu'on ne peut attendre en général des simples cavaliers dans la troupe. On se borne à appliquer la partie de la méthode relative au dressage des jeunes chevaux. »

Mogten deze regelen het oordeel eenigzins leiden, en voor vlugtige afkeuring behoeden, dan is mijn doel ten deze bereikt.

B. VAN MERLEN.

VERSCHEIDENHEID.

Drie officieren van ons leger en behoorende tot het Limburgsche bondskontingent, zullen, naar men zegt, dit jaar op last van den minister van oorlog, de vereeniging en de manoeuvres van het X bondskorps, in de omstreken van Luneburg bijwonen. Het zouden zijn de heeren majoor *Landolt*, de ritmeester *König* en de kapitein *Broers*, respectievelijk commandanten der infanterie, kavallerie en artillerie van genoemd contingent. Wij beschouwen deze zending niet alleen als nuttig en doelmatig, maar ook als noodzakelijk, om zich bekend te maken met de dienstverhoudingen, waartoe zij bij eene eventuele bijeenrekking van het IX bondskorps, kunnen geroepen worden. De volgende bijzonderheden nopens de bovenvermelde bijeenrekking, deelen wij hier mede:

De hooge regeringen, welker kontingenten het X armeekorps

van het bondsleger zamenstellen, zijn overeengekomen, hunne troepen tot het doen van gemeenschappelijke groote oefeningen, bij en in de omstreken van Luneburg te vereenigen. De Hannoverse luit.-generaal *Halkett*, die met zooveel onderscheiding op groote slagvelden gediend heeft, — dezelfde die in den slag van Waterloo den bekenden Franschen generaal *Cambrone* persoonlijk gevangen nam, — zal, in naam der regeringen, het opperbevel voeren. Het meerbedoelde armeekorps zal zich den 24sten September bij Luneburg vereenigen, en tot en met den 8sten October daar verzameld blijven. De infanterie zal een tentleger bij Deutsch-Evern, in de nabijheid van Luneburg betrekken; de kavallerie en artillerie zullen in de stad en ommestrecken kantonneren. De manoeuvres beginnen op den 26sten September en eindigen den 6den October. De concentrering zal den 8sten October met eene groote parade eindigen. De hooge vorsten, welke de oefeningen bijwonen, zullen een hoofdkwartier gedurende al dien tijd, in Luneburg betrekken. Voor zooverre de lokaliteiten zulks gedoogen, zal er evenzoo gezorgd worden voor kwartieren der vreemde officieren, die als toeschouwers wenschen te verschijnen. Een comité voor de ontvangst van de laatstgenoemden, namelijk voor die alleen, welke zich vóór den 15den Augustus hebben aangemeld bij het bureau van het generaal adjudanten-wezen in Hannover, is uit officieren van alle kontingenten zamengesteld. De troepen waaruit het X korps zal bestaan, zijn als volgt ingedeeld:

1ste Divisie Koninklijke Hanoversche troepen. 16 Bataillons infanterie, 24 eskadrons of 8 kavallerie-regimenten, 5 veld- of voet- en 2 rijdende batterijen, elk van 6 stukken, 1 pontonnier- en 1 pionnier-kompagnie.

Hertoglijk Brunswijksche troepen. 3 Bataillons infanterie, 1 hussaren-regiment van 3 eskadrons, 1 veld- of voetbatterij van 4 stukken, 1 pionnier-detachement.

2de Divisie (Koninklijk Deensche) Hertoglijk Holstein-Lauenburgsche troepen. 3 Bataillons infanterie, 1 regiment dragonders van 4 eskadrons, 1 jagerkorps, 1 fahrende batterij van 8 stukken, 4 kompagnien pontonniers.

Groothertoglijk Mecklenburg-Schwerinsche troepen. 4 Bataillons infanterie, 1 regiment dragonders van 4 eskadrons, 1 veld- of voetbatterij van 6 stukken.

Groothertoglijk Mecklenburg-Strelitsche troepen 1 Bataillon infanterie.

Groothertoglijke Oldenburgsche troepen. 4 Bataillons infanterie, 1 veld- of voetbatterij van 8 stukken.

Kontingenten der vrije Hanzee-steden Lubeck, Bremen en Hamburg. 2 Bataillons infanterie, 2 eskadrons kavallerie.

Alzoo te zamen: 55 bataillons infanterie, 57 eskadrons kavallerie, 2 pontonnier-kompagnien, plus een detachement, 1 pionnier-kompagnie, 1 jagerkorps, 56 stukken geschut.

P. S. Eenige kleine vertoogen, te laat voor dit nummer ingezonden, zullen in een volgend nummer worden opgenomen. Gewoonlijk moeten de stukken vóór den 10^{den} van elke maand ingezonden zijn, om dadelijk geplaatst te kunnen worden.

ZINSTORENDE DRUKFEILLEN IN DIT NUMMER.

Op blad. 28, 2de kolom, reg. 12 v. o. staat: acht dagen lang enz.; lees: twee dagen lang.

— „ 29, 1ste „ „ 16 v. b. staat: zoodra ik in het volgend nummer te Munster zal aangekomen zijn; lees: zoodra de volgende nummers te Munster zullen aangekomen zijn.

BIJLAGE II.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 12de DEEL, N°. 2.

(Maand Augustus 1843).

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot offic. van gez. der 5de kl. bij het leger: de bez. kweek. der 1ste kl. P. van Wulven.

Verplaatsingen.

Bij het res.-bat. van het 7de reg. inf.: de 2de luit.-kwartierm. P. Schuur, van de 1ste div. van het alg. depôt der landm. Bij het res.-bat. van het 10de reg. inf.: de 2de luit.-kwartierm. H. L. Mulder, van het 1ste bat. van gemeld reg. Bij het 1ste reg. art.: de 1ste luit. L. Smits, van het 2de reg. art. Bij het personeel van de geneesk. dienst der landm. in Oost-Indie: de offic. van gez. der 5de kl. J. P. Kocken, van 's Rijks kweekschool van mil. geneesk. Bij het wap. der inf. van het leger in Oost-Indie, als 2de luit.: de 2de luit. Z. Eekhout, van het 1ste reg. inf. en de 2de luit.-kwartierm. J. C. F. B^{na} van Heerdt, van het 9de reg. inf. Bij een der vesting-kompⁿ. van het 5de reg. art.: de 1ste luit. M. P. Mol, van het 2de reg. art. Bij een der vesting-kompⁿ. van het 2de reg. art.: de 1ste luit. W. G. Wittwaal van Stoetwegen, van het 5de reg. art.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. W. J. Kempers, van het 2de reg. art., op het daartoe door hem gedaan verzoek, onder toek. van den rang van 1sten luit. en vergunning tot het voortdurend dragen van de activiteits-uniform van het korps waartoe hij het laatst heeft behoord. De 1ste luit. L. E. van Bijlandt, van het 1ste reg. lans., op het daartoe door hem gedaan verzoek, met vergunning tot het voortdurend dragen der activiteits-uniform van het korps waartoe hij het laatst heeft behoord.

Uit de dienst ontslagen.

De 1ste luit. D. G. van Altena, van het 2de reg. inf. De 2de luit. L. A. van Koetsveld, van het 6de reg. inf.

Gepensioneerd.

De maj. H. de Leeuw van Coolwijk, van het 9de reg. inf. De 1ste luit. P. J. van Zutphen, van het 5de reg. inf. De kap.-kwartierm. P. Sikkens, van het reg. rijd. art. De kap.-tit. op non-act. G. A. Hajenius, van het 9de reg. inf., M. Olinger, van het 7de reg., R. P. van Alderwegen, van het 8ste reg. inf., J. W. Zurnnen, van het 6de reg. inf., A. C. E. Rochell, van het 4de reg. inf. De 1ste luit. op non-act.: R. Campbell, van het 7de reg. inf., P. Wijnands, van het 10de reg. inf. De 1ste luit.-tit. op non-act. J. J. van der Linden, van het 8ste reg. inf. De luit.-kol^s. op non-act. B. van

den Bosch, van het reg. jag., N. K. Matthes, van het 2de reg. zware drag., M. C. B^{na} van Alderwereld Houttuyn, van het 1ste reg. lans, G. G. van Kretschmar van Wijk, van het 1ste reg. zware drag. De maj. op non-act. J. Sappius Grovestein, van het 1ste reg. inf., F. M. M. Hellewich, van het 5de reg. inf., W. Bodegrave, van het 5de reg. inf., J. H. Hojel, van de art., J. Kruyt, van het 7de reg. inf., B. J. van den Kerekhoff, van de art., J. C. Buchner, van het 5de reg. inf. De kap.-kwartierm. op non-act. J. van Koetsveld, van het 6de reg. inf. De ritm^s. op non-act. J. J. van Oijen en G. Methorst, beide van het 2de reg. zware drag., onder toek. van den rang van maj., G. van Olden, van het 2de reg. zware drag. De kap. op non-act. F. May, van het 2de reg. inf. De kap.-kwartierm. op non-act. J. P. Buschkens, van het 2de reg. lans. De ond.-intend. der 2de kl. op non-act. Jonkh. B. W. Everts. De kap. op non-act. G. Jooss, van het wap. der genie. De ritm^s. op non-act. J. J. C. Gaymans, van het 4de reg. ligte drag., F. H. M. Goethart, van het 5de reg. ligte drag., A. van Riemsdijk, van het 1ste reg. zware drag., M. Koster, van het 1ste reg. lans. De kap. op non-act. C. F. F. van Hijckama, van het reg. jag., J. Hofland, van het 1ste reg. inf., J. P. Voigt, van het 5de reg. inf., P. Janssen, van het 2de reg. inf., A. W. van Dionant, van het 1ste reg. inf., S. M. Gaal, van het 7de reg. inf., W. G. H. de Rivecourt, van het 6de reg. inf., F. H. G. S. van der Wijck, van het 10de reg. inf. De 1ste luit. op non-act. H. Smit, A. S. de Vree, F. J. Koelen, C. Studerus, allen van het 6de reg. inf., H. Huffel, N. Boon, beiden van het 7de reg. inf., M. Martens, van het bat. art.-transporttrein. De 1ste luit.-kwartierm. op non-act. F. H. Rant, van het 7de reg. inf., J. Bec, van het wap. der art., J. D. Molanus, van het bat. art.-transporttrein. De 1ste luit. op non-act. C. F. Keer, van het wap. der genie, J. A. Ploem, van het wap. der art., J. L. N. du Bois, van het 8ste reg. inf. De 2de luit.-kwartierm. op non-act. J. W. J. Voltelen, van het 7de reg. inf., R. van Rijswijk, van het alg. depôt der landm., H. L. Mulder, van het 6de reg. inf., H. W. Roebly, van het 2de reg. inf. De 2de luit. op non-act. G. C. de Mey, van het 2de reg. lans., C. Mollock, wagenm. bij de 5de div., A. J. Queysen, J. D. Meijer, L. A. Ampt, M. A. D. van Engels, allen van het 5de reg. inf., J. Washington, van het 6de reg. inf., J. C. W. van Woerden, van het 7de reg. inf. De kap. op non-act. P. J. M. van Lawick van Pabst, van het 6de reg. inf. De 1ste luit. op non-act. J. H. Houtkoper, van het 1ste reg. inf., J. H. Knibbe, van het wap. der genie, S. van Tuyl, van het 6de reg. inf., W. C. van Massow, van het wap. der art., S. J. Breuwald, van het 4de reg. inf., G. A. Herr, van het 6de reg. inf., G. W. Zeegers, van het

bat. transporttr, G. W. Aberson, van het 10de reg. inf., A. Meijer, van het 6de reg. inf., C. G. Klamber, van het 4de reg. ligte drag., J. P. Steenhuisen, van het 5de reg. inf., G. O. F. Thoe Schwartzberg en Hohenlandsberg, G. B. Steenstra, G. van Maaswaal, allen van het 1ste reg. zware drag., G. H. G. Lehnkering, H. Hooft Graafland, F. F. Brandt, A. Middelkoop, P. G. Reinalda, allen van het 2de reg. inf., F. H. van Luyt, F. Bosché, beiden van het 1ste reg. inf., B. Seyler, van het 2de reg. inf., J. B. Kluytmans, N. Schutt, W. J. van Hoogenhuyzen, allen van het 3de reg. inf., L. J. En-

gert, van het 3de reg. inf. De 2de luit. op non-act. E. R. Smit, van het 9de reg. inf., R. L. Esau, van het 10de reg. inf., J. Clephas, C. van Heel, beiden van het bat. art-transporttrein, G. J. M. van Slingelandt, E. J. L. van Reede van Oudtshoorn, beiden van het wap. der art., E. C. F. de Quay, van het 3de reg. ligte drag., A. van Veldhoven, van het 1ste reg. lans. De offic. van gezondh. der 1ste kl. op non-act. K. van Bijleveld. De offic. van gezondh. der 5de kl., tijd. 2de kl. op non-act. L. R. J. Schluter. De apoth. der 2de kl. op non-act. H. Peerlkamp. De adjunct-paarden-arts op non-act. M. Emmink.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.